

VNIVERSITAT
D VALÈNCIA

FUTURA

NÚM. 31_2015

LLUITA
ALS
INSTITUTS
DE SECUNDÀRIA
VALÈNCIANS

La ruta Vives

ENTREVISTES Manuel Cruz | Karl Kohut | Antonio Rial **DIÀLEGS** Grau en Turisme | Grau en Pedagogia **CAMPUS** Second Round.
Art i lluita als instituts de secundària valencians | El que les notes de tall ens diuen **A2COLUMNNES** Malenconia dels ordinadors

Subscriu-te a *Mètode* i rebràs un regal exclusiu

Amb la teua subscripció de 2015, rebràs MÈTODE còmodament a casa cada trimestre a un preu econòmic i amb els seus continguts habituals: reportatges, entrevistes i monogràfics sobre qüestions d'actualitat científica. Si et subscrius a la revista MÈTODE aquest 2015, rebràs com a regal de benvinguda les monografies *Herbari* i *Científics lletraferits*, que formen part de la col·lecció «Monografies Mètode». **Subscriu-te ara a Mètode!**

www.metode.cat

Preu Subscripció anual (4 números l'any): 25€ per a Espanya, 40€ per a l'estranger

5

LA RUTA VIVES

Articles de Francesc J. Hernández, Esteban Morcillo, Helena Rausell, Petra Ma. Pérez, Gustavo Zaragoza, Mercedes Gómez-Ferrer i José Ma. Cruselles, i entrevista a Karl Kohut

NÚM. 31_2015

SUMARI

DIÀLEGS

33 Grau en Turisme: Una proposta multidisciplinària | Ferranda Martí

36 Grau en Pedagogia: L'habilitat d'ensenyar | Eva Llorenç

CAMPUS D'INFORMACIÓ

39 El que les notes de tall ens diuen | Redacció

41 «Second Round. Art i lluita als instituts valencians» | Clàudia Serra

28 Entrevista a Manuel Cruz

Catedràtic de Filosofia contemporània de la Universitat de Barcelona, divulgador de la filosofia i el pensament crític en mitjans de comunicació i assagista | Enric Senabre

43

PUBLICACIONS

Entrevista a Antonio Rial, autor de l'assaig *Descobrint el cervell*, Premi Europeu de Divulgació Científica Estudi General | Manel Marí

46 A2COLUMNES

Malenconia dels ordinadors | Juan Miguel Company

FUTURA • UNIVERSITAT DE VALÈNCIA • Aulari III. Av. Menéndez Pelayo, s/n, 46010 València • 963 864 734 • www.uv.es/revistafutura • revista futura@uv.es **Edició** Servei d'Informació i Dinamització (Sedi) **Editora** Charo Álvarez **Direcció** Ferranda Martí **Coordinació** Eva Llorenç **Consell assessor** Antonio Ariño, Rosa Marín, Isabel Vázquez **Col·laboracions en aquest número** Juan Miguel Company, José Ma. Cruselles, Mercedes Gómez-Ferrer, Francesc J. Hernández, Manel Marí, Esteban Morcillo, Inma Navarro, Petra Ma. Pérez, Enric Senabre, Clàudia Serra, Helena Rausell, Gustavo Zaragoza **Assessorament lingüístic** Servei de Política Lingüística, Rosa Ceprià **Administració** Mònica García **Disseny i maquetació** esestudio.es **Fotografia** Rosalina Armendáriz, Helena Dobón, Miguel Lorenzo, Ana Ponce, Ivo Rovira **Impressió** Imprensa.es **ISSN** 1698-6245 **DL** V-4146-2004

1 UNA PASSEIG AMB VIVES

Fa un temps, el professor Francesc J. Hernández ens proposà fer un passeig per la ciutat de València seguint l'itinerari que imaginà Vives fa més de cinc-cents anys, en el diàleg «Les lleis del joc». El recorregut està pensat per anar des de la plaça de Nàpols i Sicília fins a la de la Mare de Déu mentre es llegeix l'esmentat diàleg que protagonitzen els personatges Borja, Centelles i Cabanilles i que s'aplega en l'obra *Exercicis de llengua llatina*. Aquesta experiència, i la voluntat de recordar el 475è aniversari de la mort de Vives que es commemora enguany, ens ha mogut a dedicar aquest número a l'il·lustre humanista i filòsof valencià. Hi hem aplegat el recorregut sobre el plànol del passeig per València junt al text del diàleg; uns articles molt divulgatius, a mode de drecera, per arribar ràpidament a un primer coneixement del temps, l'obra i la vida de Lluís Vives; una entrevista a Karl Kohut, especialista en humanisme, i una versió actualitzada d'un text de Pere Joan Nunyes, deixeble de Vives, que pot ser qualificat com la primera guia docent de la Universitat de València.

EN NEGRETA

El coneixement ocultat

Ana López Navajas, professora de llengua i literatura de l'IES Vicent Gandía de Castelló de la Ribera, ha dut a terme un estudi la primera fase del qual mostra l'escassa presència de dones en els llibres de text de l'Ensenyament Secundari Obligatori (ESO). S'escolliren tres editorials i d'aquestes s'analitzaren 115 manuals de totes les assignatures dels quatre cursos de l'ESO. Els resultats, que es van donar a conèixer en un article publicat en el número 363 de la *Revista de Educació*, revelen una presència de dones molt minsa, el 12,8%. Des de l'ensenyament, doncs, apunta aquest estudi, es dona una visió parcial del món i es priva l'alumnat de referents d'una part de la societat. En l'article esmentat, López Navajas anuncia que en una segona fase del treball l'objectiu és la construcció d'una base de dades que aconseguisca corregir aquesta mancança i de la qual donarem més detalls en pròxims lliuraments de FUTURA.

SUBRATLLAT

Quants preuniversitaris van visitar el curs 2014-2015 la Universitat de València?

11.728

Quants estudiants mentors té la Universitat de València durant el curs 2015-2016?

542

QUADRICROMIA

Màquina d'escriure portàtil de la marca Corona (c.1910). L'any en què, aproximadament, està datada la fabricació d'aquesta màquina el 81% de les persones que treballaven als Estats Units com a mecanògrafes eren dones.

Aquesta peça portàtil és una mostra de l'intent d'aleshores per reduir la grandària i el pes de les màquines d'escriure, com també per resoldre el problema de l'elevat número de caràcters que requeria un teclat, que va implicar fixar dos tipus, majúscules i minúscules, sobre un mateix suport.

La Corona, temporalment exposada a l'Institut d'Història de la Medicina López Piñero, de la Universitat de València, forma part d'una petita exposició amb peces cedides pel Museu Nacional de la Ciència i la Tecnologia (MUNCYT). Aquesta mostra proposa reflexionar sobre els efectes que va tenir l'aparició d'aquestes màquines en la incorporació de la dona al treball fora de l'àmbit domèstic i l'impacte que el treball de mecanografia va tenir en la presència i el desenvolupament dels drets de la dona en l'àmbit laboral.

INSTITUT D'HISTÒRIA DE LA MEDICINA I DE LA CIÈNCIA LÓPEZ PIÑERO

Palau de Cerveró
Plaça de Cisneros, 4
46003 València
963 926 229

LA RUTA VIVES

Coordinació: Helena Rausell
i Francesc J. Hernández

CARRER
DE LES
SALINES

ALQUILA
PARRAQUETS

CALLE
ABADIA
SAN NICOLAS

LLUÍS VIVES?

Francesc J. Hernández

Departament de Sociologia
i Antropologia Social.
Universitat de València

Estampa d'un gravat amb el retrat de Joan Lluís Vives fet per Theodore de Bry i publicat el 1597.

Vives? Lluís Vives? Lluís Vives, valencià (així signava els seus llibres). Qui va ser Vives? Un humanista. Sí, és clar. Un d'aquells escriptors del Renaixement que, amb l'estudi del món clàssic, traçaren les línies fonamentals del món modern, del món que encara habitem. Amic d'Erasme i de More. No sembla poc. Alguna cosa més? Sí. Una figura fonamental a l'Europa del segle XVI, conseller dels emperadors i dels eclesiàstics, en temps crítics de guerres i cismes. Un intel·lectual? Un filòsof? Sí, també. Amb una obra que s'avançà a les de Descartes o Hume. Un reformador social? Sí, i ben important. Un precursor de la igualtat de les dones i del paper de les institucions ciutadanes contra la pobresa. I així mateix, un gran pedagog i un bon literat... Sí, ja, però un personatge del passat. Quin interès té ara? Més que mai. Que no patim les velles i les noves formes de pobresa i exclusió? Que no continuen discriminades les dones? Que la pau no és encara una utopia? I era valencià? Sí, i fill de mercaders conversos perseguits per la Inquisició. I com arribà a ser un humanista, un intel·lectual, un reformador...? Amb estudi i voluntat, que no és poca cosa, i arriscant-se, dedicant la seua vida a la veritat. Tot un exemple que val la pena conèixer. ■

«Una figura fonamental a l'Europa del segle XVI, conseller dels emperadors i dels eclesiàstics, en temps crítics de guerres i cismes»

UN UNIVERSITARI INSIGNE*

Esteban Morcillo
Rector de la Universitat
de València

Lluís Vives, el gran humanista valencià, morí a Bruges el 6 de maig de 1540, ara fa 475 anys. Vives fou un dels primers estudiants de la nostra Universitat de València, l'Estudi General, la relació amb la qual mantingué al llarg de tota la seua vida. A petició dels jurats de la ciutat de València, intercedí a favor de la nostra institució davant l'emperador Carles, a fi que fóra l'únic Estudi amb competència per emetre títols universitaris. Ja en les seues primeres obres descrigué l'ambient de les nostres aules, la vida de l'estudiantat i del professorat. Sabem que adreçà consells pedagògics específics al professorat de l'Estudi General, que foren rebuts amb admiració i comentats elogiosament. També influí, els seus darrers anys, en la formació de Mencía de Mendoza, la marquesa de Cenete, que més tard, quan arribà a València com a virreina, esdevingué una culta protectora de l'Estudi General. La Universitat de València, com a mostra de reconeixement envers un dels seus membres dilectes, plaçà al centre del seu claustre principal l'estàtua que el representa.

Lluís Vives fou una persona lligada al món universitari. Residí i impartí docència a les universitats de la Sorbona, Lovaina i Oxford. Remeté escrits a reis i governants

perquè desenvoluparen estudis superiors. Tingué una influència notable en generacions i generacions de docents. Aportà llibres que han sigut utilitzats durant segles en l'estudi, com ara els seus exercicis de llengua llatina (*Exercitatio linguae latinae*), reeditats més de sis-centes vegades. Donà exemples d'investigació rigorosa, com palesen els seus comentaris a la *Ciutat de Déu* de sant Agustí (*De ciuitate Dei comentaria*) o les seues glosses dels clàssics llatins. Fou pioner a promoure l'educació de les dones i a proposar projectes ciutadans que feren possible la formació de les persones pobres. Oferí, amb els llibres de la seua gran obra *Sobre les disciplines* (*De disciplinis*), una visió panoràmica de l'estat de les matèries que s'impartien a la universitat i com s'havien d'orientar.

En commemorar el 475è aniversari de la mort de Lluís Vives, i en representació de tota la comunitat educativa, vull encoratjar la nostra societat perquè conega la vida i els llibres d'aquest gran humanista, i manifestar el compromís de la institució que represente amb els ideals que animaren la seua obra, que són: l'amor a la saviesa, el valor de l'educació de totes les persones, la defensa de les persones pobres, el compromís amb la justícia i la pau i la lluita per la llibertat i la dignitat. ■

Estampa d'un gravat d'Adolph Claromondo de 1704.

*«Lluís Vives
fou una persona
lligada al món
universitari.
Residí i impartí
docència a les
universitats
de la Sorbona,
Lovaina
i Oxford»*

*Text llegit amb motiu de l'homenatge a Joan Lluís Vives, en el 475è aniversari de la seua mort, organitzat pel Vicerectorat de Cultura i Igualtat de la Universitat de València i per l'Associació d'Amics de Joan Lluís Vives, el 6 de maig de 2015.

LA VALÈNCIA DE JOAN LLUÍS VIVES

Helena Rausell

Departament de Didàctica de les
Ciències Experimentals i Socials.
Universitat de València

A la fi del segle XV, València era, en paraules dels seus regidors municipals, «una ciutat gran i populosa». L'urbs havia viscut un important creixement demogràfic que l'havia convertida, amb els seus 100.000 habitants, en un dels nuclis més poblats de la península. El desenvolupament comercial i demogràfic havia propiciat, a més, la seua transformació urbanística, amb l'aparició de carrers més rectilinis i noves places, la construcció de la Llotja dels Mercaders (1482-1498) o la de les portes de Quart i Serrans.

Joan Lluís Vives va nàixer en el si d'una família de conversos, en una casa situada en allò que llavors es coneixia com la *nova juheria*. El recinte jueu s'havia vist molt reduït després de l'assalt i les matances d'un segle abans (1391): l'antiga sinagoga havia estat convertida en església sota l'advocació de sant Cristòfol i la jueria abastava tan sols l'entorn immediat a l'actual edifici de la Universitat, el carrer de la Nau i el col·legi del Corpus Christi. D'aquesta manera, Joan Lluís Vives va créixer a escassa distància del que aviat esdevindrà el nou Estudi General (1500), en el qual ingressarà amb 12 o 13 anys. La creació de la universitat era tardana. Naixia de la reunió de les diferents escoles que havien existit a

la ciutat i se situava en uns immobles adquirits pel Consell General. Com també passava en altres estudis de la Corona d'Aragó, com Lleida o Osca, la nova universitat estava gairebé totalment controlada pel municipi. Era aquest qui la finançava i la gestionava, elegia el rector, redactava les constitucions, nomenava els professors i establia quins autors havien de ser ensenyats a les aules. Des d'un primer moment van coexistir en el seu si diferents corrents intel·lectuals (nominalisme, escotisme...). També l'humanisme, gràcies a càtedres com les de poesia, retòrica, grec o a la de Llorenç Valla. Tanmateix, tot i la notable qualitat de la Facultat de Medicina, mai no va assolir el prestigi i la importància d'altres centres de la monarquia hispànica, com els de Salamanca o Alcalá.

Alguns anys abans, la ciutat havia viscut l'aparició de la impremta de caràcters mòbils. Cap al 1474, uns immigrants alemanys arribats d'Itàlia iniciaven l'*arte de faser libros de molde*. A principi del segle següent, València era, al costat de Sevilla, Alcalá de Henares, Burgos, Salamanca o Saragossa, un dels centres d'impressió més importants de la península. Amb tot, el volum de producció era modest i el mercat depenia de la importació. Els primers

tiratges eren curts, de 300 a 1.550 exemplars, i la producció estava molt vinculada al mercat local. S'editaven especialment llibres d'entreteniment i devoció, textos d'història, gramàtiques o recopilacions legals. Entre els primers llibres (incunables) hi ha la traducció de la *Bíblia* de Bonifaci Ferrer al català o el *Tirant lo Blanch* de Joanot Martorell (1490).

Un altre canvi important va ser la creació del Tribunal de la Santa Inquisició. El 1481 arribaven a la ciutat els primers *inquisidors contra l'herètica pravitat* nomenats pel monarca. Forçant la mà davant la Santa Seu i amb l'oposició de la importantíssima comunitat jueva conversa del regne, els Reis Catòlics creaven la primera institució comuna a ambdues corones, la de Castella i la d'Aragó. La seua principal comesa era vigilar la fe dels nous conversos al cristianisme, foren aquests d'origen musulmà o jueu, encara que també es va ocupar dels delictes contra la moral sexual (bigàmia, sodomia, etc.) i de la censura de llibres. En un primer moment, es van prohibir els llibres religiosos islàmics i hebreus. Aviat, la prohibició es va estendre als llibres de *medecina e cirujia e de otras çiençias e artes* i a les bíblies en romanç, que van ser confiscats

i cremats públicament en la foguera. El 1551 el tribunal va elaborar un *Índice de libros prohibidos* basat en el de la Universitat de Lovaina, en el qual es prohibien també els textos de nigromància, els d'autors protestants o els d'Erasme de Rotterdam.

És gairebé una certesa que Vives va abandonar la seua ciutat natal fugint precisament de la Inquisició. Tot i amb això, i malgrat també la distància, Vives va mantenir sempre el contacte amb València. Ho va fer a través de cartes, de familiars i amics que arribaven amb notícies seues o de l'enviament de les seues obres. Va establir correspondència amb el virrei, el duc de Calàbria, però també amb els jurats de la ciutat, els quals van buscar la seua intermediació en la cort i als quals va aconsellar sobre

com regir la universitat. També va dedicar algunes de les seues obres als nobles i grans del regne, com els Borja. Entre els seus corresponsals i protectors hi havia Jeroni Cabanilles, ambaixador a París, o Martí Pons, advocat fiscal de València i emissari el 1519 davant la cort de Brussel·les. També la senyora Mencia de Mendoza (1508-1554), deixeble de Vives a Breda i segona esposa de Ferran d'Aragó. En vida de Vives les premses de la ciutat només van publicar una de les seues obres, la traducció al castellà de *De institutione foeminae christianae*. Malgrat tot, en la segona meitat del XVI era ja considerat un dels fills il·lustres de la ciutat de València i cantat pels poetes i els historiadors en les seues glosses. ■

REFERÈNCIES

- Berger, Ph. (1987). *Libro y lectura en la Valencia del Renacimiento*. València: IVEI.
- Fantazzi, Ch. (ed.) (2008). *A Companion to Juan Luis Vives*. Leiden-Boston-Amsterdam: Brill.
- Rausell Guillot, H. (2001). *Letras y fe. Erasmo en la Valencia del Renacimiento*. València: IVEI.

La configuració actual del carrer de Cavallers i de la plaça de Sant Jaume, en la fotografia, deriva del segle XV.

© Helena Dobón

«És gairebé una certesa que Vives va abandonar la seua ciutat natal fugint precisament de la Inquisició»

LA PROFESSIÓ DOCENT EN LLUÍS VIVES: UNA APROXIMACIÓ

Petra Ma. Pérez

Departament de Teoria de l'Educació.
Universitat de València

Estampa d'un gravat amb el retrat de Joan Lluís Vives fet per Filip Galle i publicat en 1567 i 1572.

Joan Lluís Vives és un humanista, un renaixentista, que conrea el món clàssic, però, des d'aquest, critica i construeix un món nou: el seu món, que ja no és el clàssic ni el medieval. Un món des del qual critica el saber merament teòric que té en si mateix la seua finalitat: «el saber pel saber»; per plantejar-se la saviesa des d'una nova perspectiva; perquè per a Vives el saber té inequívocament una finalitat pràctica i ha d'estar en contacte amb la realitat, per ser eficaç, sobri i sense fissures que frustren la utilitat del coneixement.

L'autèntic coneixement, per a Vives, redueix a fórmules molt simples l'aparent complicació i variada riquesa dels temes. És aquest un principi d'evident modernitat pedagògica, que ens porta a endinsar-nos en el paper del pedagog, del mestre, presidit, com tota la seua obra, per una doble funció: crítica i pedagògica. Critica la realitat amb sentit innovador, tot plantejant un món millor.

En el llibre I de *Les disciplines*, després de criticar l'ensenyament de l'antiguitat clàssica, assenyala que en els nostres dies els mestres, ni donen aquells ensenyaments que a tots són útils, ni són millors que els que practicaven l'ensenyament en l'antiguitat, la més bella de les funcions està en mans dels menys aptes. Indica, que tots aquests, després que a les aules no han fet

res més que esperar amb turment i avorriment que se'ls conferisquen els honors acadèmics, una vegada que han aconseguit els seus títols renuncien a tot treball i, ja que no poden per la seua erudició, confien defensar-se amb la seua autoritat. Aquests són els sembradors i propagadors de la ignorància per tot Europa. Vives, doncs, hi planteja la necessitat de la formació permanent del professorat, i també la seua necessària qualificació. Per això ens diu, en la *Introducció a la saviesa*, que cal que fem professor o mestre aquell que siga reconegut per la seua ciència, criteri o costum d'ensenyar als altres i de merèixer estimació pública. És a dir, persones instruïdes i íntegres.

Vives té un concepte altíssim de la funció que ha de dur a terme el mestre; la compara a una nova creació, a la creació més alta del món. El mestre, diu, com a artífex suprem de l'univers sensible, crea la racionalitat en els alumnes, l'obrar racional, que ens separa de les bèsties. Si no fóra per això (per l'educació), ens diu en el *Tractat de l'ànima*, què no seria l'home, sinó un animal, com els altres?

El seu esperit renovador el porta a qüestionar els mètodes obsolets d'ensenyament a les escoles i la universitat. Una metodologia que, per a Vives, limita la capacitat de pensament dels individus, que imposa

Detall de l'escultura de Joan Lluís Vives que hi ha a la façana principal de la Biblioteca Nacional d'Espanya.

la seua autoritat sobre la llibertat personal. Vives exigeix, en la *Introducció a la saviesa*, exercir la llibertat intel·lectual, per proclamar la veritat i criticar errors, mentides i vicis.

Vives fa palesa la seua modernitat en *La instrucció de la dona cristiana*, quan ensenya que, als més petits, que encara no pensen, se'ls ha d'envoltar d'una vida sàviament ordenada, perquè amb aquestes primeres impressions forgen l'imperi del futur poder lliure i racional. La raó es troba com tancada en els sentits, i aquests són els seus primers mestres. Però, per poder viure segons l'impuls del voler racional, exigeix que l'educació no es dirigisca primàriament en el xiquet al coneixement, sinó a l'obra, a l'acció. El viure, segons l'impuls del viure racional i no dels instints, és la fi que ha de perseguir el pedagog, ens ensenya en *Les disciplines*. Que l'acció educa és la gran proposta educativa de

«Per a Vives el saber té inequívocament una finalitat pràctica i ha d'estar en contacte amb la realitat, per ser eficaç, sobri i sense fissures que frustren la utilitat del coneixement»

Vives, exponent, una vegada més, de la seua modernitat.

Això ens introdueix en la necessitat que el mestre, per començar amb els xiquets el treball ref exiu, conega, per l'observació, el desenvolupament particular de cada alumne, perquè no tots els xiquets comencen a obrar racionalment al mateix temps. Cal tenir en compte l'índole natural i la disposició activa de cada educand. Per fer-ho, cal observar el xiquet, sobretot en el joc entre iguals, perquè, en aquest, s'hi descobreix el seu enginy i disposicions naturals. Aquest sentit pràctic i diferenciat el fa posicionar-se com a precursor del realisme pedagògic i de la pedagogia diferencial.

Aquestes observacions, per a Vives, les han de dur a terme els mestres del xiquet, i el resultat final d'aquestes observacions, experiments i discussions dels mestres, ha de tenir com a resultat l'aplec i la selecció de materials per construir la ciència pedagògica, alhora que possibilita l'orientació de les seues capacitats per al futur. Vives explica també en *Les disciplines*, que una altra de les obligacions del mestre és corregir, tot explicant les raons de la seua censura, i esmenar els educands, amb respecte i ponderació. Així, en el prefaci dels llibres de *La instrucció de la dona cristiana* assenyala, que a l'hora de donar preceptes i avisos o amonestar, principalment s'ha de tenir respecte i maldar molt per ser breus i compendiosos, perquè fàcilment es puguen tenir en la memòria.

En síntesi, les qualitats bàsiques que, a parer seu, han de caracteritzar la figura del mestre són les mateixes que avui s'exigeixen: *saviesa* (tenir coneixements i competència científica), *saber ser* (puresa de costums i comportament ètic), tenir especial cura a no dir ni fer cap cosa que comporte mal exemple, i *saber ensenyar* (capacitat pedagògica), i tot plegat posa de nou en relleu la seua modernitat. ■

1. Segell commemoratiu dissenyat per l'artista Eduardo Arroyo emès el 1992 amb motiu del cinquè centenari del naixement de Vives.
2. Coberta d'una de les obres de Vives publicada per l'Editorial Universidad del Hogar. La primera edició d'aquesta obra és de 1918.
3. Traducció francesa de la primera antologia d'epístoles de Vives, publicada en Anvers el 1556.
4. Bitllet emès el 1946, amb el retrat de Vives.

REFERÈNCIES

- Vives, J. L. (1997). *Les disciplines*. Part I: La causa de la corrupció de les arts, llibre I: Les arts en general, ed. cast. València: Ajuntament de València.
- Vives, J. L. (1992). *Tractat de l'ànima*. Llibre II, cap. VIII, ed. cast. València: Ajuntament de València.
- Vives, J. L. (1994). *La instrucció de la dona cristiana*, ed. cast. València: Ajuntament de València.
- Vives, J. L. (1992). *Introducció a la saviesa*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, cap. XV.

UN REFUGIAT QUE ES DIU VIVES

Gustavo Zaragoza

Departament de Treball Social
i Serveis Socials. Universitat de València

Transitant els primers lustres del segle XXI, la situació dels refugiats sirians s'està convertint en la major crisi humanitària europea des de la Segona Guerra Mundial. Desenes de milers de persones intenten escapar de la guerra que assola l'Orient Mitjà creuant el Mediterrani per buscar recer a Europa. Milers han mort ja en l'intent d'arribar al nostre continent.

Durant la tardor de 1509, Joan Lluís Vives, de poc més de 17 anys d'edat, va partir rumb a París. Els seus pares estaven amenaçats enmig d'una guerra no declarada que va produir l'èxode de milers de jueus espanyols cap a altres països més tolerants. L'il·lustre valencià va tenir la fortuna d'eixir amb vida d'aquesta terrible dissort, el seu progenitor va ser ajusticiat i més tard cremat a la foguera, per la qual van passar també les restes de la seua mare. El foc depurador, tot un símbol de la intransigència més despietada.

Doncs bé, han passat cinc-cents anys i en l'actualitat es donen les condicions perquè es repetisquen aquells terribles fets, assistim, en viu i en directe, a una tragèdia humana que es produeix per les mateixes causes que van provocar l'exili d'aquell jove jueu que va acabar sent un referent en l'humanisme europeu i un dels valencians més il·lustres i universals.

Les aportacions de Vives han estat moltes, en diferents camps del coneixement. Avui dia, la seua

figura ha de servir de referent en la denúncia contra atemptats brutals a la vida de persones que es veuen obligades a abandonar tot allò que volen, expulsades per la intransigència d'uns quants que les obliguen a iniciar un periple d'incerteses que en molts casos té un final tràgic. Lluís Vives, humanista, filòsof, pedagog, precursor dels serveis socials i també minoria perseguida que ha d'abandonar la seua terra per salvar la vida, una gran paradoxa, tot un símbol de l'estupidesa humana. ■

*«Lluís Vives,
humanista, filòsof,
pedagog, precursor
dels serveis socials
i també minoria
perseguida»*

Escultura de bronze de Lluís Vives que hi ha al Claustre de la Universitat de València, a l'edifici històric de La Nau.

© Rosalina Armendáriz

VIVES I EL PALAU VIRREGNAL

Mercedes Gómez-Ferrer

Departament d'Història de l'Art.
Universitat de València

Detall d'un quadre de Miquel Parra i Abril de 1819 on apareix, a la dreta, el Palau virregnal.

El 1541 s'instal·lava al palau reial de València Mencía de Mendoza, qui s'havia casat amb Ferran d'Aragó, duc de Calàbria, després de la mort de la seua primera esposa, Germana de Foix. En aquells dies, el Real de València, situat als afores de la ciutat, al lloc que avui ocupen els jardins de Vivers, era un imponent palau que, des de l'època medieval, havia estat seu per a la residència dels reis de la Corona d'Aragó, quan s'estaven a la ciutat. Construït a partir de la conquesta cristiana de València sobre la base d'una antiga casa d'esbarjo àrab, el Real es va mantenir dempeus fins a la seua demolició el 1810, durant la guerra del Francès. Al segle XVI, allotjava la cort virregnal i s'hi havien fet ja importants reformes que anaven a poc a poc canviant la fisonomia medieval inicial, introduint elements renaixentistes en les seues construccions. Una impressionant mola amb nombrosos patis, torres emmerletades, dues capelles, estances i salons de grans dimensions, que es van anar ampliant a mesura que s'anaven fent necessaris més espais, aprofitant la seua situació extramurs. Envoltat de frondosos jardins, regats per séquies, amb fonts, parterres, safareigs... va ser un dels edificis més importants de València, espill en què es miraven d'altres per seguir les propostes que realitzaven els qui van ser els mestres d'obres i arquitectes més significatius de la ciutat que hi van treballar.

Mencía de Mendoza pertanyia a una de les famílies nobles més importants d'Espanya. Filla del marquès de Cenete, era una dona d'extraordinària cultura i sensibilitat artística, que en aquesta època ja havia tingut un important recorregut personal. El seu primer matrimoni amb Enric de Nassau, senyor de Breda, la trasllada d'Espanya a Flandes, on entra en contacte amb artistes i escriptors de primera fila.

Entre els quals, Joan Lluís Vives, qui ja havia escrit sobre la jove Mencía i les qualitats que havia de tenir una dona culta, i que es convertiria en el seu preceptor. Vives la introdueix i la instrueix en la lectura dels clàssics i l'aconsella en l'adquisició de llibres i obres d'art. Mencía de Mendoza va arribar a posseir una important biblioteca, amb gairebé 1.000 volums, que contenia, entre moltes altres, totes les obres de Vives, al costat dels llibres de nombrosos humanistes i clàssics. Al seu torn, ella el va acollir al seu palau de Breda en una època difícil per al filòsof i el va ajudar econòmicament, al mateix temps que aprofitava els seus ensenyaments i contactes amb altres grans humanistes de l'època.

Després de la defunció del seu primer espòs i de les noces amb el duc de Calàbria, la senyora Mencía es trasllada a viure a València, on s'emporta aquesta biblioteca i una important col·lecció d'obres artístiques (quadres, tapissos, miniatures) que passen a situar-se al Palau Real. Per acomodar tots aquests objectes es van realitzar importants intervencions que van permetre la renovació de l'edifici. El condicionament dels apartaments de la nova virreina va implicar l'adaptació renaixentista de les antigues estances que al segle XV havien ocupat Maria de Castella, esposa d'Alfons el Magnànim, i posteriorment Germana de Foix. Es va preparar una sala a la torre que donava cap a la banda del que actualment és el pla del Real, on es va instal·lar la biblioteca, mentre que els quadres i els tapissos es van plaçar a les parets de salons i estances. També es va realitzar una important renovació als jardins, amb la instal·lació d'una escala que conduïa directament a les estances de la senyora Mencía. Mencía posseïa una importantíssima col·lecció de quadres, entre els quals hi havia nombrosos retrats; va ser així com va arribar a València un

petit retrat de Vives, probablement una miniatura, que amb la venda posterior dels béns de la duquesa, després de la seua defunció el 1554, no s'ha conservat. Recordem que la senyora Mencía havia encarregat obres als més significatius artistes del moment a Flandes i que continuaria fent-ho amb artistes valencians com Joan de Joanes durant la seua vida a València.

Amb totes aquestes renovacions, el Real de València a poc a poc va deixant el seu aspecte enterament medieval per anar endinsant-se en la transformació que l'art del Renaixement proposava i que Mencía havia també viscut al palau de Breda, un dels primers palaus del món f amenc a adaptar-se als nous postulats. Podem afirmar que el contacte i la formació que Mencía de Mendoza va tenir amb Joan Lluís Vives van ser decisius en la configuració d'una de les personalitats més transcendents a la València del segle XVI i en la percepció artística i arquitectònica durant els anys que va habitar el palau del Real. ■

REFERÈNCIES

- García, Noelia (2004). *Mencía de Mendoza, Arte, poder y género*. Múrcia: Nausicaa.
- Gómez-Ferrer, M. (2012). *El Real de Valencia (1238-1810). Historia Arquitectónica de un palacio desaparecido*. València: Edicions Alfons el Magnànim.
- Steppe, Karel (1969). «Mencía de Mendoza et ses relations avec Erasme, Gilles de Busleyden et Jean-Louis Vives», *Scrinium Erasmianum*, vol. II, p. 449-506.

Detall d'una obra de Bernard van Orley, feta el 1530, on hi ha Mencía de Mendoza.

«Mencía de Mendoza va arribar a posseir una important biblioteca, amb gairebé 1.000 volums, que contenia, entre moltes altres, totes les obres de Vives, al costat dels llibres de nombrosos humanistes i clàssics»

ELS CONVERSOS DE VALÈNCIA, EL CENS INQUISITORIAL DE 1506 I LA FAMÍLIA DEL MERCADER LLUÍS VIVES

José María Cruselles

Departament d'Història Medieval.
Universitat de València

L'onada de pogroms que va travessar Espanya de sud a nord el 1391 va obrir un període de violència física i verbal contra els jueus que va animar la massiva conversió al cristianisme. Algunes jueries desaparegueren per complet. La valenciana, el 1396, quan el Consell va expulsar aquells que practicaven l'antiga religió, encara que la majoria va preferir abraçar la nova fe. Amb els nous noms cristians, sovint presos d'aquells conveïns que els havien protegit i apadrinat, els conversos s'integraven progressivament en la vida social i econòmica de la ciutat. No faltaren al segle XV episodis que reflecteixen l'hostilitat dels cristians vells, sempre agitada per una propaganda antisemita que prengué força després dels esdeveniments de Toledo el 1449. Tanmateix, ni el rei ni els governants locals, defensors en el seu dia de la política de conversions impulsada per sant Vicent Ferrer, permeteren que els atacs anaren massa lluny. La situa-

ció canvià de manera dràstica quan la monarquia de Ferran II va estendre a la Corona d'Aragó la croada contra l'heretgia que havia iniciat poc abans a Castella. València esdevingué el banc de proves de la nova Inquisició.

El 1506 la tasca del Sant Ofici a la ciutat durava ja vint-i-cinc anys. La persecució i el seu corollari d'exili, presó i foguera, s'havia centrat en els descendents dels jueus convertits un segle abans. No obstant això, molts altres havien aconseguit passar desapercibuts, potser perquè la seua posició social era menys notòria, però sobretot perquè es tractava d'immigrants, la presència dels quals resultava molt més difícil de detectar que no la d'aquelles antigues famílies abastament conegudes. Contràriament al que habitualment se sol pensar, els conversos no constituïen un col·lectiu homogeni i endogàmic; a les diferències socials i econòmiques que ja existien dins del grup originari, s'unien les que tenien l'origen en la immigració, que donava lloc a

situacions dispars. Molts d'aquests immigrants ho eren per motius econòmics, i s'havien assentat a la ciutat al llarg de la centúria, procedents d'altres llocs de la geografia valenciana i de les terres veïnes d'Aragó i Castella. Amb tot, les persecucions dutes a terme contra els conversos andalusos havien animat l'arribada de sevillans, cordovesos i murcians a partir dels anys vuitanta. Per acabar, el decret d'expulsió dels jueus va donar origen, a partir del 1492, a un col·lectiu nou i netament diferenciat dels anteriors, el dels anomenats «cristians nous», és a dir, gent convertida personalment al cristianisme per evitar l'exili. Amb la finalitat de dissipar la màcula del seu recent passat hebraic, molts abandonaren els llocs d'origen i, des de qualsevol punt de la geografia hispànica, s'encaminaren cap a una ciutat populosa que ofería bones oportunitats laborals. La Inquisició, la supervivència econòmica de la qual depenia d'un nivell d'activitat elevat, sentí la neces-

sitat d'estendre el control sobre totes aquestes persones. Hi havia, a més, tota una generació nova nascuda a la darrerria del segle XV que estava assolint la majoria d'edat. Va ser llavors que un fiscal particularment curós de les seues funcions, apressat potser pel desig de destacar en el seu ofici, concebí el projecte audaç de compondre un cens que incloguera tots els conversos de la ciutat, casa per casa, família per família,

amb independència que hi haguera o no sospites d'heretgia. La Inquisició assumia el principi que el criptojudisme era hereditari i tots els conversos, jueus secrets.

El document es conserva a l'Arxiu Històric Nacional i ha sigut editat recentment per la Institució Alfons el Magnànim. Tot i que ha sofert pèrdues, no per menors menys lamentables, dóna compte detallat de 560 famílies converses de la ciutat,

i entre aquestes hi havia la del mercader Lluís Vives Valleriola, censat a la parròquia de Sant Martí, juntament amb altres veïns de la Taverna del Gall. Com tota la resta, Vives es va haver de presentar a la seu de la Inquisició, que aleshores estava al palau del Real, i declarar sota jurament els noms dels seus pares, sogres, cònjuge i fills, l'edat de tots ells i donar compte dels seus anteriors «contactes» amb el Sant Ofici. Va dir que tenia 37 anys, que havia estat a la presó i que havia estat processat al voltant del 1501, tal vegada a conseqüència del «descobriment» de la suposada sinagoga regentada pel seu cosí Miquel Vives, encara que el cas s'havia tancat amb una simple abjuració, potser acompanyada d'una multa. També la seua dona Blanca March, que tenia 33 anys, havia abjurat, en el seu cas quan era menor d'edat. Menciona els noms de son pare, Lluís, que ja era mort, i de la seua mare, Esperança, i també els dels seus sogres, el mercader Jaume Marc i la seua esposa Isabel. Pel que fa als fills, el matrimoni en tenia sis, tots menors i sense comptes amb la Inquisició. El més gran era Joan Lluís, que tenia tretze anys i que temps a venir esdevindria un famós escriptor. El seguien Beatriu, Jaume, Àngela i Leonor, de deu, vuit, set i cinc anys, respectivament. La menor de tots, Anna, no tenia més de quinze mesos. La declaració del pare descriu una família semblant a moltes altres de l'antic barri jueu, però conté la que probablement és la més antiga referència documental a l'humanista Joan Lluís Vives. ■

«Contràriament al que habitualment se sol pensar, els conversos no constituïen un col·lectiu homogeni i endogàmic»

Lloc on es trobava la casa natal de Vives, en l'actual plaça de Margarida de Valldaura.

REFERÈNCIES

- Cruselles Gómez, J. M., Cruselles Gómez, E., Bordes, J. (2015). *Conversos de la ciudad de Valencia. El censo inquisitorial de 1506*, València: Edicions Alfons el Magnànim.

Entrevista a Karl Kohut

«VIVES ÉS UN FILÒSOF MOLT HUMÀ, PLE DE CONTRADICCIONS»

Karl Kohut és catedràtic emèrit de la Universitat Catòlica d'Eichstätt-Ingolstadt (Alemanya). Els seus camps de recerca i estudi són l'humanisme, la cultura a l'Amèrica virregnal i la literatura llatinoamericana contemporània. Ha publicat nombrosos articles sobre la historiografia i l'èpica colonial, el teatre, la poètica i la doctrina de la guerra justa, però també sobre escriptors com Reinaldo Arenas i Ernesto Sábato o sobre les relacions entre història i literatura. Destaca igualment per la seua feina com a compilador en *Alemania y el México independiente. Percepciones mutuas (1810-1910)* (Mèxic: Herder, 2006) o *El oficio de historiador. Teorías y tendencias de la historiografía alemana del siglo XIX* (Mèxic: Herder, 2010). Entre el 2004 i el 2007 va ser titular de la Càtedra Guillermo i Alejandro Humboldt de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic. El seu interès per Vives ve de lluny i ha donat com a resultat diversos treballs sobre l'obra d'aquest humanista valencià, especialment sobre el seu pensament polític.

Helena Rausell

Quin és l'origen del vostre interès per la figura de Vives?

El meu interès es va iniciar pel costat poètic en sentit ampli. Em vaig adonar que Vives era un personatge molt controvertit i em va cridar l'atenció la seua relació amb la història, que té a veure amb el sorgiment de la novel·la. Com distingir, diguem-ne, l'*Amadís* de la historiografia? Allò que és interessant per a mi és veure com Vives va desenvolupar criteris per distingir ambdues. Després va venir l'interès per altres dimensions de la seua obra, com ara les seues idees polítiques, econòmiques i religioses. De manera intermitent, sempre tornava a Vives. Es va establir com una constant. Em fascina perquè no és un filòsof d'una lògica implacable; Vives és un filòsof molt humà, ple de contradiccions.

Vaig visitar València quan començava amb les meues recerques sobre l'humanisme. Buscava textos de poètica. Es creia llavors que hi havia un endarreriment de cent anys a Espanya en qüestió d'estudis, sobretot pel que fa als de poètica. Pensàvem que al segle XVI no hi havia poètica a Espanya i que això era degut a la Conquesta. Aquest era el meu punt de partida. Llavors la situació bibliotecària era molt diferent, no hi havia Google ni catàlegs febaents. Va ser llavors quan vaig venir a València. Segons vaig saber, la Universitat de València s'havia fundat el 1500 i havia donat molta més importància a les lletres que la resta del país: Salamanca estava en mans dels escolàstics, Alcalá encara no havia estat fundada. De manera que vaig buscar, ací, en la biblioteca municipal i vaig trobar algunes coses.

Què destacaríeu del pensament educatiu de Vives?

Continua vigent?

Quant al seu sistema educatiu hi ha una contradicció. D'una banda, és molt avantguardista. El que és interessant, sobretot, és la seua defensa de l'educació de les xiquetes perquè reivindica que han d'aprendre a llegir. Però, després veiem la bifurcació, els xiquets accedeixen a l'ensenyament superior i les xiquetes aprenen només les coses de la llar. És avantguarda, perquè no vol mantenir les xiquetes sense educació, però, d'altra banda, és fruit de la seua època. En aquest aspecte, Vives té les seues limitacions, cal dir-ho, senzillament.

Què pot aportar la literatura a les generacions actuals?

Creieu que un llibre pot arribar a canviar una vida?

Uff... Quina pregunta! La literatura encara és viva. Tinc una néta d'onze anys que llegeix, llegeix i també escriu. D'altra banda, per la meua experiència universitària a Alemanya, sé que els xiquets i les xiquetes llegeixen poc. Això em va obligar a adaptar les meues classes magistrals una mica per acostar als alumnes experiències de lectura. Tanmateix, em falten dades concretes.

Al vostre parer, cal que els estudiants adquirisquen consciència política durant la seua formació?

Sí, sincerament, sí. A mi m'agrada el que podríem denominar el valor estètic de la literatura, però el que consti-

tueix en realitat el meu treball és la literatura en relació amb la política, la filosofia, la societat i la història.

Creieu realment que el professorat educa ciutadans amb esperit crític i participatiu?

Aquest seria l'ideal. Tant de bo! I aquesta era una de les metes del meu ensenyament. De vegades ens acusen que les nostres recerques no tenen cap interès pràctic, però sempre he estat de l'opinió contrària. A mi em sembla que interessar-se per un tema, reunir tota la informació que hi ha sobre la qüestió i fer-ne una lectura crítica és una cosa summament pràctica i útil per a la vida. Perquè, si no, un acaba per creure tot el que li arriba, vinga d'on vinga. El que jo vaig voler proporcionar als estudiants era precisament aquest esperit crític. Que foren capaços de tenir una opinió realment fundada. És idealista, ja ho sé, però crec que la literatura és molt útil en aquest sentit i seria una pena que el seu estudi es deixara de banda. Per una altra part, també és molt important infondre en els estudiants una sensibilitat estètica, perquè, si no, es perd quelcom de molt significatiu en la vida. Són totes dues coses i no és vàlid per a mi centrar-se únicament en una d'elles, siga l'educació estètica o la cívica.

Encara té sentit, doncs, educar joves i adolescents en disciplines literàries?

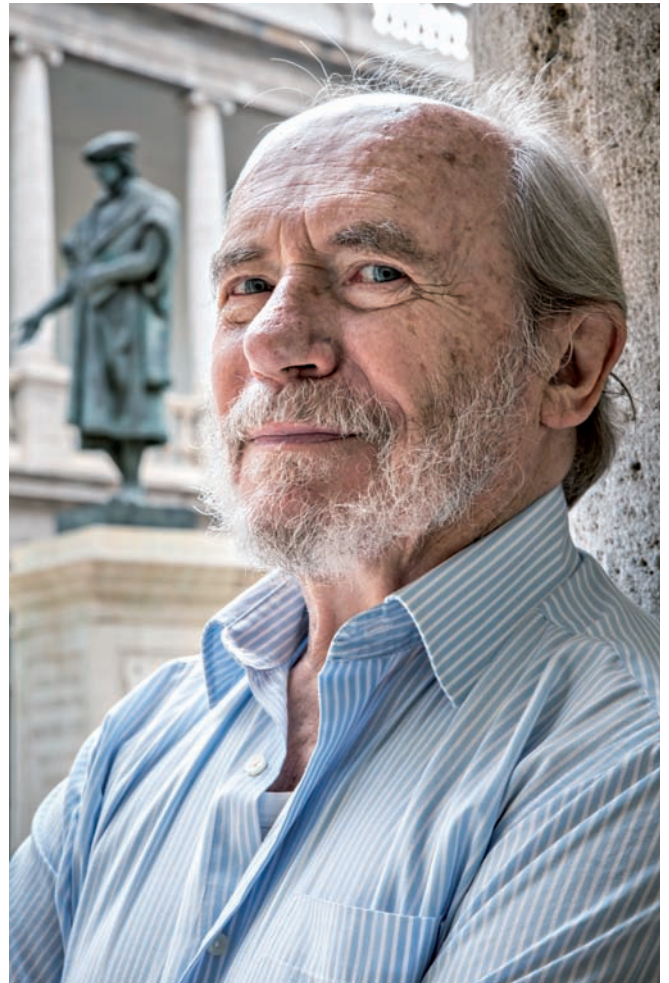
Per descomptat. És fonamental. No podem abandonar tot per formar-nos solament en economia.

L'humanisme del Renaixement pot interessar un jove d'ara i contribuir a la seua formació?

Crec que sí, perquè l'humanisme no va ser un moviment tancat en la seua torre d'ivori. Els humanistes eren, majoritàriament, homes de la seua època. Vives ho demostra en els seus escrits polítics. Per exemple, durant la seua etapa de Bruges, viu molt pendent de la devastació causada pels enfrontaments bèl·lics i de les conseqüències de l'ambició dels reis. I s'hi involucra. També en *De subuentione pauperum* es preocupa per la pobresa. Tot això demostra que eren homes que vivien en el seu temps i que volien, justament, educar la generació següent per aconseguir un desenvolupament polític que estiguera en un nivell superior des del punt de vista humà. En aquest sentit, crec que en podem aprendre molt, d'ells, i mantenir-los vius.

I què opineu del fracàs de l'humanisme de què tant s'ha parlat?

Jo no parlaria de fracàs perquè, malgrat tot, el que va venir després, les idees, han sobreviscut i han constituït la base d'ensenyaments posteriors. Per exemple, en l'ensenyament dels jesuïtes, que, per bé o per mal, han format les elits, fins i tot després, quan renegats com Voltaire i Buñuel van oblidar la seua formació jesuïta. Es podria parlar del fracàs d'un cert humanisme, l'humanisme que es va centrar en les lletres. Una de les crítiques és que

© Miguel Lorenzo

Karl Kohut en la darrera visita a València l'any passat.

«És molt important infondre en els estudiants una sensibilitat estètica, perquè, si no, es perd quelcom de molt significatiu en la vida»

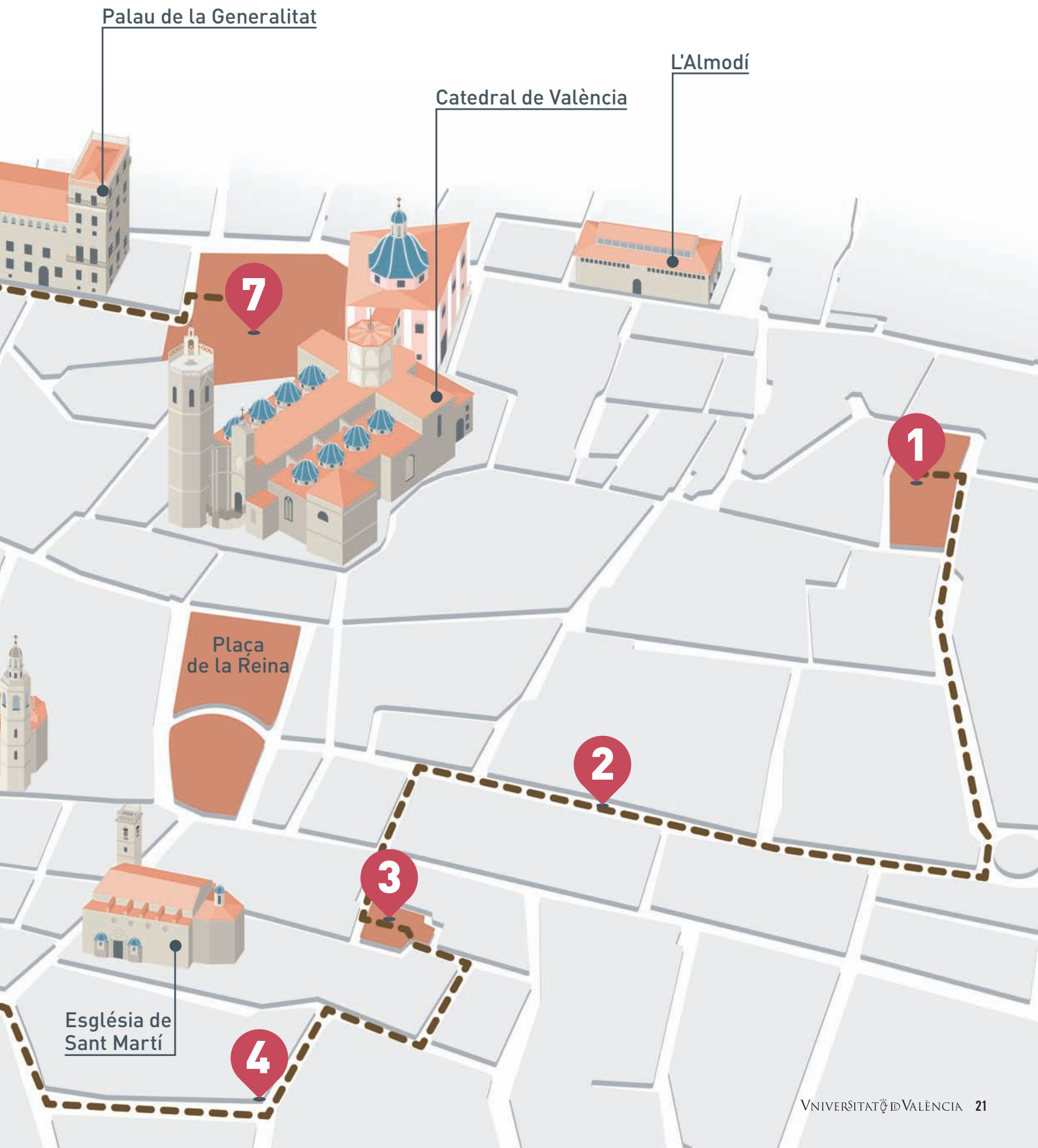
els humanistes van deixar de banda les ciències naturals. Però és només en algun humanisme, com l'italià. L'humanisme alemany, per exemple, estava més obert a les ciències, a la qüestió dels descobriments, etc. Els humanistes alemanys estaven en l'avantguarda: s'interessaven pels nous països, per la geografia, la cartografia. Fins al 1530 la majoria de publicacions sobre el Nou Món eren alemanyes, en alemany o en llatí. També per qüestions econòmiques: les grans ciutats alemanyes eren ciutats comercials. L'humanisme, a més, era polifacètic, no monolític, amb diferents desenvolupaments. ■

EL PASSEIG IMAGINAT PER VIVES

La proposta de fer un passeig per València fent servir un dels diàlegs del llibre *Exercicis de llengua llatina* de Lluís Vives és una idea de Francesc J. Hernández que ha inspirat la ruta per la València del XVI que ara us presentem. A partir del diàleg «Les lleis del joc», que descriu un itinerari que va des de la plaça de Nàpols i Sicília fins a la plaça de la Mare de Déu, s'ha dissenyat un recorregut amb 7 parades per llegir la conversa que reproduïm en les pàgines 22-24. El passeig imaginat per Vives descriu uns carrers i uns espais que feia més de vint-i-cinc anys que no trepitjava, i dibuixa un plànol on descobrim el que perviu de la trama urbana de l'època alhora que ens aproximem al pensament d'un gran humanista.

- 1 PLAÇA DE NÀPOLS I SICÍLIA
- 2 CARRER DEL MAR
- 3 PLAÇA DE MARGARIDA VALLDAURA
- 4 CARRER AMBAIXADOR VICH CANTÓ AMB CARRER GASCONS
- 5 CARRER SANT VICENT CANTÓ AMB CARRER MANYANS
- 6 ESCALES DE LA LLOTJA
- 7 PLAÇA DE LA MARE DE DÉU

Palau de la Generalitat

L'Almodí

Catedral de València

Plaça de la Reina

Església de Sant Martí

«LES LLEIS DEL JOC»

(Diàleg variat sobre la ciutat de València)
BORJA, CENTELLES, CAVANILLES

1 PLAÇA DE NÀPOLS I SICÍLIA

- Borja.-* D'on arribes vers nosaltres, estimadíssim Centelles?
- Centelles.-* De Lutècia.
- Borja.-* De quina Lutècia?
- Centelles.-* Com si n'hi hagués moltes?
- Borja.-* Encara que siga l'única, ignore on és i on està situada.
- Centelles.-* La Lutècia dels parisencs.¹
- Borja.-* Havia oït anomenar París moltes vegades, però Lutècia mai. De manera que Lutècia és París? Vet aquí per què fa tant de temps no se't veia per València i especialment pel trinquet de la noblesa.
- Centelles.-* A París n'he vist de trinquets i de gimnasos docents, més útils i més nobles que els vostres jocs.²
- Borja.-* De quins estudis o gimnasos parles?
- Centelles.-* D'uns trenta que n'hi ha en aquella acadèmia plena d'erudició i de ciència, on es troben molts savis doctors, joves, estudiosíssims i de molt bons costums.
- Borja.-* Allò que s'entén per classe vulgar.
- Centelles.-* De què en dius vulgar?
- Borja.-* L'escòria del poble: fills de sabaters, de teixidors, de barbers, de bugaders i altres menestrals o jornalers.
- Centelles.-* Vosaltres, segons veig, de la vostra ciutat estant, preneu la mida del món i penseu que per tot Europa regnen els mateixos costums d'ací. Doncs jo et dic que el jovent del qual et parle es compona de molts fills de prínceps, cavallers, nobles i grans senyors, no solament de França, sinó també d'Alemanya, Itàlia, de l'Anglaterra, d'Espanya i Flandes, molt aplicats i dòcils per allò que els mestres disposen amb paraula amistosa o amb serioses repreensions i que, fins i tot en ser castigats rigorosament amb les vergues, si de cas esdevé necessari, ho suporten amb paciència i posat modestíssim.

¹En llatí, París es diu *Lutetia parisiorum*.

²Joc de paraules, aprofitant el doble sentit de *gymnasium*: «gimnàs» i «col·legi universitari» [gimnàs docent], i *ludus*: «joc» i «escola».

La confuència entre el carrer Aparisi i Gujarro i la plaça de Nàpols i Sicília, en la fotografia, és el punt de partida de la ruta que segueix el diàleg «Les lleis del joc».

- Cavanilles.-* Ho he oït contar moltes vegades, quan jo era a França ambaixador del rei Ferran. Mes deixem per ara eixa conversa, la tornarem a reprendre més tard. No veus que som prop del trinquet del Miracle, pròxim al dels Carrossos? Parlem, doncs, del joc de la pilota per passar alegrement l'estona.
- Centelles.-* No ens assegum, enraonem d'allò que ens sembla, tot passejant. On vols que anem? Passem per Sant Esteve o pel portal del Real, i de camí podem fer visita, a palau, al duc Ferran de Calàbria.
- Cavanilles.-* No, potser interrompríem els estudis d'eixe doctíssim príncep.
- Borja.-* Més valdria fer-nos portar les mules i enraonar tot cavalcant.
- Cavanilles.-* Cal no perdre el costum de servir-se de peus i cames. El temps és bell i seré, l'aire fresquet, val més anar a peu que no pas a cavall.
- Borja.-* Llavors, prenem per Sant Joan de l'Hospital cap al carrer del Mar.
- Cavanilles.-* De passada, veurem cares boniques.
- Borja.-* A peu! Seria molt ordinari.
- Centelles.-* Més ho és, al meu parer, exposar-nos a les burleries de donzelles nècies i indiscretes.

2 CARRER DEL MAR

- Cavanilles.-* Vols que anem dret per la plaça de la Figuera i Santa Tecla?

En la fotografía de l'esquerra, el carrer Lluís Vives, per on els tres personatges del diàleg passen per anar a la casa on va nèixer Vives. A la dreta, el carreronet Cardona.

Centelles.- No, pel carrer de la Taverna del Gall, perquè vull veure la casa on és nat el meu amic Vives; una casa que, segons diuen, es troba davallant, al cap del carrer, a mà esquerra, i al mateix temps visitaré les seues germanes.

Borja.- Deixa't avui d'eixes visites femenines. Si vols parlar amb una senyora, anem primer a casa l'Àngela Sabata, amb qui podrem enraonar de matèries literàries.

Cavanilles.- Tant de bo, si ho desitjés, que la marquesa del Cenet hi fos.

Centelles.- Si és veritat allò que n'he oït contar trobant-me a França, sembla que és una senyora molt entesa i amb la qual s'ha de tractar de certes matèries amb gran cura.

3 PLAÇA DE MARGARIDA VALLDAURA

Borja.- Pugem fins a Sant Martí o pel carrer de Vallés davallant a la plaça de Vila-rasa?

Cavanilles.- Anem per ací al trinquet d'en Bàrcia o, si prefereixes, al dels Mascons.

4 CARRER AMBAIXADOR VICH CANTÓ AMB CARRER GASCONS

Borja.- Que n'hi ha a França de jocs públics, com els nostres?

Centelles.- De tota França no en puc parlar. A París, de jocs públics, no n'hi ha cap; de privats, n'hi ha molts: els del raval de Sant Jaume, de Sant Marçal, de Sant Germà...

Cavanilles.- I a la pròpia *cit*é, el famosíssim de la Braca.

Borja.- Juguen igual que per ací?

Centelles.- No hi ha gaire diferència, sinó que allí l'amo del joc us dóna calçat i bonets per a fer el partit.

Borja.- Com són?

Centelles.- El calçat és de feltre.

Borja.- Ací no serviria.

Centelles.- Per mor de l'empedrat. A França i a Bèlgica juguen sobre paviments enrajolats, plans i llisos.

Centelles.- Els bonets, a l'estiu, són més lleugers, i a l'hivern gruixuts i fondos, amb una corretgeta que passa sota el mentó perquè no caiguen del cap o no llisquen sobre els ulls.

Borja.- Ací no ens en posem mai de corretgeta sinó quan fa molt d'aire. Amb quina mena de pilotes es juga?

Centelles.- Quasi mai amb pilotes de vent, com ací, sinó amb unes pilotes una mica més petites i molt més dures, de cuir blanc. La borra no és com en les vostres de pelussa de drap; és de pèl de gos, i per tal motiu, juguen rarament amb el palmell de la mà.

Borja.- Doncs, com percuixen la pilota? Amb el puny, com en les de vent?

Centelles.- No, amb una pala.

Borja.- Feta de fil?

Centelles.- Teixida amb cordes de budells, com són ordinàriament les sis cordes de la guitarra. Limiten el camp de joc per mitjà d'una corda tensa, i per

tot el demés juguen com ací. Tirar la pilota més ençà de la corda, és falta; els bàndols són dos; els nombres quatre: quinze, trenta i quaranta-cinc, i són avantatges les d'igualar-se a dos o a tres punts. La victòria pot ser doble, guanyant la ratlla i el joc. La pilota es torna de volada o del primer bot, i com de rebot ja no porta força, es fa una ratlla on s'és tornada.

- Borja.-* No hi ha altres jocs més que els de pilota?
- Centelles.-* A la ciutat, tants com ací i més, però, entre els estudiants, els mestres no en permeten d'altre, si bé, d'amagat, es juga a cartes i els infants a ossets, els més crescuts als daus. Nosaltres teníem un mestre anomenat Aneus, que per carnestoltes ens deixava jugar a cartes, però d'aquest joc i de tots en general havia escrit sis regles en una tauleta penjada en la seua cambra.
- Borja.-* Quines eren eixes regles, digues si et plau, ja que ens has contat tot el demés.
- Centelles.-* Anem a passeig, tinc un increïble desig de reveure la meua ciutat nadiua, que fa tant de temps que no he vista.
- Borja.-* Prenem les mules per a passejar amb major comoditat i amb més senyoratge.
- Centelles.-* Un senyoratge que no val un petar dels dits.
- Borja.-* Jo tampoc, si vols que et siga franc, mouria la mà pel senyoratge de què parles, i no sé per quin motiu l'hem de voler donar a les nostres persones.
- Cavanilles.-* Tens raó, som tres, i en els carrers estrets, amb la gentada, ens separaríem els uns dels altres, i per aquest motiu hauríem d'interrompre la nostra conversa, o que un de nosaltres no entengués moltes coses.
- Borja.-* Està bé, m'hi conforme; anem a peu, entrem per aquest carreró a la plaça de Penya-roges.

5 CARRER SANT VICENT CANTÓ AMB CARRER MANYANS

- Centelles.-* Molt bé, i d'allí, pel carrer de Manyans al de Pastissers i al mercat, o plaça de les Fruïtes.
- Borja.-* Per què no de les verdures?
- Centelles.-* Tot és u: qui és amador de cols, en diu de les cols; qui de la fruita, de les fruïtes. Quina plaça més gran! Quina distribució de marxants i exposició de coses per vendre! Quina fragància dels fruits! Quina varietat, bellesa i pulcritud! Impossibile imaginar uns horts semblants a eixa plaça, i quanta cura dels nostres edils i de llurs dependents perquè el comprador no sigui burlat! Aquell que veieu en la seua mula, no és Honorat Joan?
- Cavanilles.-* No ho crec pas. Un dels meus minyons, que fa poc li ha parlat, l'ha deixat retirant-se a la seua

biblioteca. Si ell sabés que som ací nosaltres dos, no dubte hauria vingut preferint les nostres facècies als seus estudis seriosos.

6 ESCALES DE LA LLOTJA

- Borja.-* Bé, acaba d'explicar aquelles regles.
- Centelles.-* Fugim d'eixa gernació i per la plaça de la Mare de Déu de la Mercé anem al carrer del Fumeral i al de Sant Agustí, on hi ha menor freqüentació.
- Cavanilles.-* No convé allunyar-nos tant del cos de la ciutat. Pugem més aviat pel carrer de la Bosseria cap al Tossal i d'allí al carrer de Cavallers, on veurem el vostre palau de Centelles, les parets del qual deuen plorar encara l'heroic comte d'Oliva.
- Borja.-* O bé havent ja plorat el seu dol, es gauben que un jove distingit com tu haja heretat un tant il·lustre ancià.

7 PLAÇA DE LA MARE DE DÉU

- Centelles.-* Quin goig el meu de veure la cort, i els quatre tribunals, el del governador de la ciutat, que sembla ser patrimoni dels Cavanilles, el civil, el criminal i el dels tres-cents sous! Quins edificis! Quina faç de la ciutat!
- Borja.-* Enlloc es poden comentar millor les lleis com al fòrum i a la cúria. Conta doncs. Ja se'ns presentarà millor ocasió de fer l'elogi de la nostra ciutat.
- Centelles.-* La primera regla, quan es vol jugar, és tenir present que l'home ha sigut creat per coses sèries i no per jocs i facècies. Els jocs s'inventaren com esbarjo de l'esperit fatigat per treballs greus. És doncs permès jugar, però s'ha de prendre el divertiment com es pren el somni,

La plaça de la Mare de Déu és la darrera parada de la ruta Vives en el diàleg «Les lleis del joc».

el menjar, el beure i altres coses que renoven les forces; sinó, el joc és un vici, o siga una cosa fora de lloc.

Segona regla: Veure amb qui es juga. Així com en emprendre un viatge o en anar a un convit es considera atentament qui són els companys, igualment s'ha de veure amb qui es juga, tractant que siga amb persones conegudes, car en els desconeguts hi ha perill, essent vertader l'aforisme de Plaute: «L'home és un llop per qui no el coneix». S'ha de veure també que els companys siguen graciosos, jovials i de bona criança, persones amb qui no hi haja perill de discutir i barallar-se o que forcen a fer o dir coses blasfemes, evitant els blasfems i juradors, els que diguen paraules lletges, perquè d'eixes pestes se te'n podria encomanar algun vici o mal costum. En una paraula, no jugar més que amb persones que, en jugar, es proposen allò que tu et proposes: passar l'estona com solaç de l'esperit.

Tercera regla: Saber allò que jugues i conèixer el joc, perquè si l'ignores no pot haver-hi divertiment, ni per a tu, ni pels teus companys, ni, fins i tot, pels qui miren, i que el joc siga tal que, tot i divertint-te, exercites el cos si el temps i la teua salut ho permeten, i que, a més, no siga tot ell d'atzar, sinó que permeta cert enginy per a corregir les errades.

Quarta regla: Considerar allò que es juga, car no s'ha de jugar sense arriscar alguna cosa, el que seria cosa de criatures, ni s'ha d'apostar tant que la mateixa quantia et preocupe, ja que en aquest cas el joc no seria joc, sinó turment.

Quinta regla: La manera de jugar, la qual cosa vol dir que abans de començar no et proposes més que esplaiar-te, exposant qualche moneda o siga comprant amb ella el solaç d'una fatiga. No oblidar que la sort és vària, incerta i mudable, i que perdre no és rebre cap injúria, de consegüent has d'aguantar la pèrdua amb paciència, no posant mala cara, no dient injúries, no llençant malediccions a l'adversari o als qui miren com jugueu. Tenint ben en compte, si guanyes, de no burlar-te del company; i finalment, que mentre dure la partida has de ser enraonat, alegre, graciós, plaent sense berganteria ni desvergonyiment, sense donar la més lleu mostra de trapelleria, de vilesa o d'avarícia, sense engallar-te en discutir una jugada i sense jurar; recordant que tot allò que jugueu és de mínima importància i no mereix que siga necessari invocar el nom de Déu, posant-lo com a testimoni. També has de ser ben parlat amb els qui comenten les jugades, que hauràs d'escoltar donant proves de què no t'ofenen. D'eixa manera, el joc és delectació i escola de cortesia per a un jove ben educat.

Sisena regla: Considerar la durada de la partida, fent de mode que et siga lícit deixar-lo en semblar-te que ja t'has distret prou i et sentes apte per al treball seriós.

Qui no observe eixes regles, fa malament; vulgueu seguir-les i alegrar-vos, cavallers.

Així serà fet.

Borja i Cavanilles.-

*El text d'aquest Diàleg és una actualització de la traducció de Josep Pin i Soler de 1915 publicada en el llibre de Francesc J. Hernández (2014). *Passeig per València de la mà de Joan Lluís Vives*. València: Carena Editors.

LA PRIMERA GUIA DOCENT DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Els «Avisos per a estudiar les Arts en particular» és un text de Pere Joan Nunyes (1522/29-1602), que fou professor de llatí i grec a la Universitat de València i deixeble de Joan Lluís Vives. També va donar classes a Barcelona. El text s'ha conservat en un manuscrit del segle XVII, copiat per un deixeble seu a València o a Barcelona. Nunyes hi ofereix consells als seus estudiants de la primera Facultat d'Arts o Lletres, en què els orienta segons els estudis superiors que volien cursar (dret, medicina o teologia). En el text, els aconsella mètodes d'aprenentatge, bibliografia i com han de preparar l'estudi. És, probablement, la primera guia docent de la Universitat de València.

«Avisos per a estudiar les Arts en particular»¹

Pere Joan Nunyes

Estudiar i aprendre és obra particular dels homes, i per això no pot ser perfecta sense prudència i discreció. La prudència consta de tres parts: memòria del passat, intel·ligència del que tenim present i entre mans i previsió per a l'esdevenidor.

La memòria del passat o del que hem après, amb res no es conserva tant i augmenta més que amb el fet d'ensenyar als altres el que sabeu. I ensenyar als altres pot ser de tres maneres: a qui sap menys que nosaltres, a qui és igual que nosaltres o en presència de qui sap més que nosaltres.

A qui sap menys, li heu de mostrar tot el que sabeu per pura afició i per honra, i no per cap interès.

Davant els iguals, heu d'ensenyar de tal manera que tots siguin jutges del que direu, cosa que haureu de prendre amb paciència.

En presència de qui sap més, però, més val no ensenyar.

La comprensió del que teniu entre mans pot ser de dues maneres: podeu estudiar-ho per vosaltres mateixos o aprendre-ho d'un altre.

Estudiar per vosaltres mateixos és més útil que no aprendre-ho dels altres. Per estudiar per vosaltres mateixos, haureu de llegir sobre el tema en llibres correctes i esmenats, com són els llatins de l'editorial de Plantin o de Paulo Manuzio, o els grecs de l'editorial d'Henri Estienne.

Cal que llegiu el passatge moltes vegades i sempre amb gran atenció. Si teniu dubtes sobre la seua comprensió, acudiu a l'ordre natural de les parts de l'oració, que mostren els gramàtics, i a allò que precedeix i a allò amb què va unit, i si no hi teniu prou, acudiu als comentaris i als vocabularis. Però, sobretot, procureu assegurar-vos de la intenció que té l'autor i de l'ordre que segueix.

I pel que fa als comentaris i els bons autors que estudeu, sempre n'haureu de tenir pocs i els més antics, com ara en el curs d'Arts Teofrast, Alexandre d'Afrodísies, Temisti i d'altres.

L'altra manera d'entendre és escoltar el mestre. Si ho feu així, convé primer de res tenir afecció al mestre; però no de tal manera que la passió us destorbe l'estudi. Hi heu de parar gran atenció, i les coses que no enteneu heu de fer que les explique en vulgar

i amb exemples d'altres facultats o coses de què tingueu notícia. Cal haver llegit el llibre de què us parlaran algunes vegades abans que us el llisquen, en la llengua que més el podreu entendre. Per a cada lliçó a què haureu d'assistir, aneu-hi preparats des de casa vostra, i esforceu-vos a entendre tot el que pugueu per vosaltres mateixos. I, sobretot, pareu esment en els autors que el mestre llegirà i seguirà, tot fixant-vos en els comentaris que hi fa, perquè així us prepareu més bé per a les lliçons de cada dia, de manera que vingueu ben preparats per avivar-li l'exposició.

Per a la comprensió del que teniu entre mans i de la memòria del passat, importa molt l'exercici, com és, en grec i llatí, traduir cada dia un tros d'una llengua a l'altra. I per aprendre molt de la llengua, el millor és fer-ne traduccions literals. I sobre totes aquelles traduccions que haureu fetes, consulteu amb un altre: aquesta expressió, en aquesta llengua, a què es refereix i com es tradueix en l'altra llengua?

La preparació de l'estudi es pot fer de tres maneres: preparar-se per a les facultats en què preteneu graduar-vos, conèixer si us aprofita el que feu o preparar-vos per abans del temps de la graduació.

Per a la facultat que pretenem graduar-nos, tant estudiant llengües com el curs, s'ha de tenir sempre els llibres d'aquella facultat. Així, qui pensa ser metge, ha d'estudiar grec amb un llibre de Galè o de Dioscòrides, i anant mirant en Galè allò que li valdrà per al curs; el jurista ha d'estudiar grec en unes novel·les de Justinià; i el teòleg, amb un Testament Nou.

Preparar-vos per al propòsit d'allò que estudeu és tenir sempre un llibre en el vostre poder d'un autor difícil, com unes Tusculanes de Ciceró i coses semblants, i, cada 6 o 8 dies, llegiu d'aquell llibre, amb atenció, una part i veure si enteneu més que abans. I amb això s'assegura el profit que es pren.

Preparar-vos per no perdre el temps es fa estudiant en pocs llibres i bons, i sempre la ploma en la mà, i mai anotant al marge, sinó en una carpeta on deixareu les notes. Des del primer dia heu de tenir un llibre en blanc, partit per les matèries que algun dia tindreu necessitat. I sempre heu de tenir aquell llibre al davant, i heu d'anar anotant-hi allò que us vindrà a propòsit. Així, si penseu estudiar filosofia i algun dia graduar-vos-hi, teniu partit en el llibre capítols per demanar el grau, altres per a gràcies, i altres capítols de matèries, dels cels, dels elements, dels animals, de les plantes, etc., i quan llegiu una cosa notable en un altre [llibre] que us puga servir, feu un senyal o anotació d'aquell autor.

¹ Actualització feta per Ferran Fabregat i Francesc J. Hernández.

MANUEL CRUZ

«Els educadors han de fer exercicis de sospita»

Enric Senabre | Fotografies: Miguel Lorenzo

Manuel Cruz (Barcelona, 1951) és catedràtic de Filosofia contemporània a la Universitat de Barcelona, però també és un divulgador de la filosofia i del pensament crític en diferents mitjans, com ràdio i premsa. Ha publicat més d'una vintena de llibres i ha rebut nombrosos premis d'assaig, com ara l'Anagrama el 2005, amb *Las malas pasadas del pasado*, l'Espasa el 2010, amb *Amo, luego existo. Los filósofos y el amor*, i el Jovellanos el 2012, amb *Adios, historia, adios. El abandono del pasado en el mundo actual*. Cruz, a més, està al capdavant de les col·leccions de filosofia «Pensamiento Contemporáneo» i «Biblioteca del Presente» de l'Editorial Paidós, codirigeix la sèrie Biblioteca Iberoamericana d'assaig de Paidós mexicana i presideix l'Associació Federalistes d'Esquerres.

Al darrer Congrés d'Educació Josep Lluís Bausset de l'Alcúdia vàreu fer una ponència sobre l'educació de la sospita, en què consisteix aquesta educació?

Es fa de dues maneres, d'una banda els clàssics ja ensenyaven en la sospita, com el Sòcrates dels diàlegs platònics quan pregunta als seus interlocutors, o Freud en dubtar del discurs dels seus pacients. Els millors clàssics a través dels seus textos són exemples d'educació en la sospita. Ja ho deia Kant, no s'ensenya filosofia sinó que s'ensenya a filosofar.

Després hi ha una actitud, que és la que desenvolupa l'educador quan es converteix en un mediador i es fa càrrec de l'herència rebuda i la filtra, no la transmet tal qual. Els educadors han de fer exercicis de sospita aplicats al present que els ha tocat viure.

Creieu que amb les actuals condicions introduïdes per la llei d'educació vigent, la LOMQUE, és possible aconseguir una educació crítica?

En aquest moment vivim una època caracteritzada per un sol model de societat, el capitalista o liberal, basat en l'economisme. El problema ve quan aquest model s'exporta a altres esferes com l'educació i els sentiments, i tot funciona amb la mateixa lògica.

En l'educació, el llenguatge que s'ha implantat és el d'una gran formació professional. Tot consisteix en preparar l'alumnat per al mercat de treball. Però l'educació ha d'anar més enllà i no pot reduir-se només a la formació de mà d'obra.

Considerem que la disminució horària que ha introduït la LOMQUE en batxillerat i secundària permet a la filosofia aconseguir el paper crític que ha tingut tradicionalment?

La reducció horària de la filosofia no és una qüestió testimonial ni una obsessió del ministre Wert, ell és el més modern de tots i és aplicant aquesta «modernor» com ha reduït la filosofia. El problema que mostra és el d'una con-

Manuel Cruz a l'estació Joaquim Sorolla de València.

cepció social general que menysprea les humanitats perquè les considera inútils per a trobar treball o fer guanyar diners a una empresa.

Però més enllà de la càrrega horària que se li assigne a la filosofia en els plans d'estudis, creieu que s'ensenyava bé als instituts?

En aquest país molts professors de filosofia i estudiants procedeixen de l'església, i si mirem els llibres de filosofia, transmeten una filosofia molt antiquada, poc atractiva i amb concepcions clarament reaccionàries i legitimadores del poder polític i metafísic. Per això em fa una certa gràcia que aquest professorat defensi el paper crític de la filosofia, quan ells ensenyen un tipus de filosofia antiquada. En aquest cas es tracta d'una defensa purament corporativa, només per les hores i la influència social. Els filòsofs també haurem de fer una autocrítica sobre com fem arribar la filosofia als estudiants. Perquè si no aconseguim fer-la arribar, els responsables en som els

missatgers. Quan es comunica bé la filosofia, els joves s'enganchen, i podem posar com a exemples Emilio Lledó o Fernando Savater.

I ja que parlem d'educació, com trobeu la universitat després de les reformes que s'han dut a terme?

El problema ha estat que aquestes reformes han introduït una visió uniforme que ha pres com a model el coneixement científic, i s'ha exportat a la resta. I això quan s'aplica a les humanitats no funciona. En aquest moment, la valoració dels mèrits universitaris fa servir uns criteris exportats de ciències: un llibre o una traducció té poc valor, mentre que un *paper* per a una revista especialitzada en té molt; però en el cas de filosofia la tasca de traduir justifica una vida. Tinc la sensació que s'està dibuixant una estructura tan rígida que finalment el professorat s'ha d'adaptar a uns esquemes d'estil i currículum que fan que siga perfectament substituïble, i se'n perd l'originalitat, la vitalitat. En aquest context, la vella categoria de llibertat de càtedra ja no significa res.

Heu desenvolupat una activitat periodística i divulgadora molt intensa en la premsa escrita i en la ràdio. Com veieu la funció de l'intel·lectual, en sentit ampli, en la societat actual?

La meua participació en els mitjans de comunicació parteix d'un convenciment: la societat està canviant de tal manera que la vella idea que els lectors vindran a nosaltres ha canviat. Ara s'ha d'anar a buscar els lectors. A Europa, per exemple, tots els diaris de prestigi tenen filòsofs amb seccions fixes perquè es considera important.

Però, a més, pense que només pot fer bona divulgació el bon filòsof acadèmic, el dolent no fa bona divulgació, perquè s'ha de saber molt i saber comunicar-ho. Diderot deia alguna cosa com: «Disculpe que li escriga una carta tan llarga, però no he tingut temps de fer-la més curta», és a dir, és molt complicat sintetitzar, allò més fàcil és enrotllar-se, però dir-ho bé i comprensiblement, és més difícil.

El llenguatge ha ocupat una bona part de les vostres preocupacions intel·lectuals, com creieu que afecten els nous llenguatges dels mitjans de comunicació la manera de pensar?

El llenguatge ens continua constituint com a persones, però també és cert que vivim un empobriment de la capacitat d'expressió. Quan en un diàleg posem una emoticona subsumim les diferents emocions dins d'una categoria molt simplista, mentre que es tracta d'una qüestió més complexa, que necessita paraules i temps per a expressar-se. Heidegger ho deia d'una manera molt clara: segons ell, vivim en un món en què tot ho hem subsumit en un tipus de temps, el del rellotge, però no hi ha temps sinó temporalitats diferents, i cada cosa té el seu temps. Hi ha coses que en necessiten més, com les relacions personals, que no es poden accelerar.

I la memòria ha estat un altre dels vostres temes recurrents, però si ara tot és a la xarxa, al núvol, quina necessitat tenim de recordar?

Segons deia Walter Benjamin, la memòria ha perdut la seua aura, i l'ha perduda perquè ara ho tenim tot. I ja fa temps que la vam començar a perdre. Fa anys era un succeís irrepetible el fet de reposar una pel·lícula clàssica; ara ja no. Els joves d'avui no poden entendre la transcendència d'aquest ritual de la memòria, perquè la disponibilitat absoluta de la memòria acosta el passat al present i fins i tot l'identifica, el confon. No tenim objectivació de la distància, perquè les fotos color sèpia o els vídeos amb soroll ens col·locaven en situació, ens transmetien el temps. Per això ara més que mai necessitem descriptors, professors que seleccionen el passat per assenyalar allò que és important i el seu significat. De fet justament per a això serveix el saber, per a fer de filtre.

«La reducció horària de la filosofia no és una qüestió testimonial ni una obsessió del ministre Wert, ell és el més modern de tots i és aplicant aquesta «modernor» com ha reduït la filosofia»

«En aquest país molts professors de filosofia i estudiants procedeixen de l'església, i si mirem els llibres de filosofia, transmeten una filosofia molt antiquada, poc atractiva i amb concepcions clarament reaccionàries i legitimadores del poder polític i metafísic»

Aquests temes em recorden el vostre mestre, al qual heu mostrat l'admiració que la majoria compartim, però quin ha estat el principal ensenyament que el professor Emilio Lledó us ha aportat?

No vull simplificar, perquè la seua figura és molt complexa i seria un error que algú poguera confondre l'evocació d'un professor o mestre amb la fascinació que els seus alumnes sentíem per ell. Per tant no es tracta de l'admiració pel mestre d'uns alumnes encisats, sinó al contrari, ha estat el recorregut professional posterior que hem fet el que ens ha portat a valorar millor el que ell va representar en aquell moment precís; que va estar a l'altura del moment que li va tocar viure, que va fer filosofia d'una manera diferent, que ens va mostrar els corrents filosòfics que imperaven a Europa (entre ells Gadamer, del qual en aquell moment no podíem saber res). Això avui no es comprèn, perquè tot està en Internet, però ell va ser l'introduïdor d'una filosofia que ací no es trobava.

«A Europa, per exemple, tots els diaris de prestigi tenen filòsofs amb seccions fixes perquè es considera important»

«Quan en un diàleg posem una emoticona subsumim les diferents emocions dins d'una categoria molt simplista, mentre que es tracta d'una qüestió més complexa, que necessita paraules i temps per a expressar-se»

Darrerament també us heu ocupat molt de l'amor; penseu que les noves formes d'amor aporten alguna cosa nova a la vivència d'aquest sentiment o simplement són la manifestació d'una incapacitat característica d'una postmodernitat impotent?

El que és segur és que és una crisi del model antic, el que no és clar és que hi haja un model alternatiu. L'amor romàntic es critica des de totes bandes, però hem de pensar una cosa, si ens férem la pregunta següent: «Ens agradaria ser estimats, amb una relació sexual satisfactòria, una comunicació òptima, amb preocupacions comunes i aficions compartides», què ens semblaria? La resposta immediata potser seria aquella que això és impossible, però si insistíem de segur que tots respondríem que ens agradaria. La gent no diu que li agrada més el model alternatiu, sinó que hi ha una renúncia del vigent per impossibilitat, perquè estem desil·lusionats. El que ens diu això és que no tenim alternativa, que el model antic té molts problemes, però no sabem si són problemes del model o de la societat, que ha canviat molt i conspira contra aquest. Potser estan sabotejant-lo des de fora.

També us heu preocupat molt de la responsabilitat, però les noves condicions econòmiques semblen apuntar al contrari, a un cert derrotisme, a assenyalar la incapacitat de canviar les polítiques macroeconòmiques. No tornem a un món irresponsable?

Certament vivim temps en què la responsabilitat no és la qualitat més valorada. Tot al contrari, els mateixos polítics volen desresponsabilitzar-se, prefereixen que decidisca la ciutadania, però la seua missió és proposar alternatives, no descarregar sobre la ciutadania aquesta decisió. Ha passat amb la pregunta pel model territorial, sobre la qual alguns grups no s'han volgut manifestar, han preferit eva-

dir-ne la responsabilitat. Són mals temps per a la responsabilitat com a valor polític i moral.

Açò em recorda les vostres opinions sobre les noves formacions polítiques. Com contempleu aquest nou reviscolament polític? Realment introdueixen arguments polítics nous o només els vesteixen per deixar-los igual?

Hem de començar per dir que no hi ha cap cosa que siga absolutament nova, tot allò nou és parcialment nou, per definició. En aquests moviments nous, per tant, hi ha elements de ruptura, és clar, però falta veure si els efectes d'aquesta política són nous. No es tracta de desqualificar per la novetat que proposen, no, però les primeres actuacions semblen copiar models clàssics, com el model d'organització interna amb un secretari general, etc. El que dic és que la novetat s'ha d'acreditar; es pot anunciar, però s'ha de realitzar, si no, no és novetat. Un polític que no arriba al poder i no fa oposició, i diu que ho farà diferent, encara falta veure com ho fa. De moment les polítiques d'aliances no són gens noves, no dic que siguen dolentes, però tampoc es poden vendre com una novetat absoluta.

I un altre tema recurrent en els vostres articles periòdics és el de l'independentisme a Catalunya. Defenseu postures federalistes d'esquerres. Com valoreu la situació actual?

La tensió que hi ha ara mateix no contribueix a la convivència, és cert, però penseu que hi ha possibilitats reals, clares, que en la pròxima legislatura a Espanya es comence una reforma constitucional de signe federal. Una dada: totes les formacions polítiques, tret del PP, són a favor, i les reticències del PP només són procedimentals, no de principi. No tinc la sensació d'un tancament absolut. No crec que siga un escenari negre, crec que és viable, i fins i tot els sectors independentistes si es trobaren amb una oferta que donara satisfacció a alguna de les seues reivindicacions, hi estarien a favor.

I per acabar, Oskar Lafontaine parlava de l'error d'una bona part de la intel·lectualitat europea, que va apostar per la integració, entre ells, Jürgen Habermas. I proposava renacionalitzar l'economia, la política... per tal de poder fer polítiques d'esquerres. Com contempleu aquesta crisi de la visió d'Europa?

No crec que aquest siga el camí. Mirem Grècia, no ha volgut abandonar Europa. La idea de Lafontaine no és més que l'expressió de les tensions que assoten Europa. És la confirmació que el projecte europeu no funciona com s'esperava, que el projecte progressista no està funcionant. Les decisions les prenen Merkel i Hollande, i això no pot ser, perquè menystenen el Parlament i les institucions; això no és bo, el model de l'Europa dels pobles no funciona, i això sí que és un problema. ■

Una proposta multidisciplinària

Ferranda Martí | Fotografies: Miguel Lorenzo

La Universitat de València va ser una de les primeres institucions del sistema universitari espanyol a implantar la carrera de Turisme el curs 1997-98, ara fa 18 anys. Des d'aleshores ençà, el títol, que s'imparteix a la Facultat d'Economia, s'ha adaptat a l'Espai Europeu d'Educació Superior i ha passat de tenir una durada de tres cursos a esdevenir un grau estructurat en quatre amb mencions per especialitzar-se en els principals àmbits professionals.

La coordinadora del grau i professora del departament d'Economia Aplicada de la Universitat de València, Rosario Martínez i Rubén Arnandis, titulat en Turisme i consultor, ens ajuden a aprofundir en el coneixement del grau en Turisme i la seua projecció professional.

Hi ha una imatge estereotipada dels titulats en Turisme?
ROSARIO MARTÍNEZ. Certament molta gent considera que preparam l'estudiant per fer de guia turístic i això és erroni. Ens adonem que encara no hi ha una idea completa i ajustada dels perfils professionals del titulat universitari en Turisme.

RUBÉN ARNANDIS. L'escàs coneixement d'aquests perfils és compartit per diversos col·lectius. Ni els estudiants de batxillerat, ni l'empresariat, ni l'administració pública saben ben bé que és un graduat en Turisme. El motiu pel qual ocorre açò és perquè perviu una visió del turisme únicament com a activitat econòmica i empresarial que arrosseguem des que es van implantar els primers estudis de Turisme a Madrid, en els anys

seixanta. Quan la universitat va decidir crear la diplomatura de Turisme, el 1997, va copiar el model de les escoles de turisme i, per això, hi ha la idea que els titulats universitaris en Turisme es dediquen només a treballar en les agències de viatge, l'hoteleria i la restauració. I aquesta visió és parcial. Cal no oblidar que l'administració planifica l'activitat turística perquè el turisme és una competència pública i per dur en davant aquesta planificació fan falta titulats universitaris en Turisme.

I quins són els àmbits professionals que cal promoure?

RUBÉN. L'alumnat universitari encara continua pensant que dedicar-se al turisme és desenvolupar un perfil professional vinculat a l'allotjament hotel·ler o a la gestió i organització d'events i, en menor mesura, a la intermediació turística. Però justament és l'àmbit de la planificació turística el que menys alumnes escullen.

Quina diferència hi ha entre els estudis de graduat en Turisme i els cicles formatius de grau superior?

ROSARIO. Mentre que els cicles formatius recullen els perfils professionals situats en la base professional de l'activitat turística, el grau ho fa en els llocs intermedis i especialitzats com ara cap de departament, responsable d'àrea, director d'empreses xicotetes, tècnic mitjà de l'administració pública o professor de secundària. La direcció, l'alta direcció, l'assessorament o la investigació i la docència universitària està reservat per als qui fan un màster.

Per a nomenar la ciència del turisme, s'empra el terme turismologia, i per als professionals del turisme, la paraula turismòleg. Però el seu ús està estès?

RUBÉN. És poc conegut el terme turismòleg perquè el turisme no es considera encara una disciplina acadèmica. No obstant això, altres països com Alemanya, França, Colòmbia o Argentina sí fan un ús més habitual; o el cas de Brasil, on des de 2012 i per llei, reconeixen la professió de turismòleg i la disciplina del seu exercici. El que cal entendre és que el turisme, a hores d'ara, es nodreix d'altres disciplines. Les institucions acadèmiques reconeixen, per exemple, que l'economia és una ciència o que ho és la psicologia, i que el màrqueting és una disciplina, però no el turisme. Com s'argumenta que no té un cos teòric, cal explicar-ho des d'altres àrees de coneixement com la geografia, l'economia, el dret, o la

psicologia. Açò fa que els estudiants de Turisme tinguen una diversitat molt àmplia de matèries.

Però això és un fet negatiu?

RUBÉN. No, fins a un punt. Evidentment, els estudis de Turisme actuals donen una visió molt àmplia de la realitat turística però també ocorre que segons la facultat que en cada universitat haja implantat el grau en turisme pesen més unes matèries o unes altres, o es promouen uns perfils o uns altres, si bé són els de caràcter empresarial els majoritaris. A la Universitat d'Alacant, a la Universitat de València i a la Universitat Politècnica de València les assignatures de tipus econòmic i empresarial tenen un pes important. En canvi, mentre que les dues primeres formen de manera general en la gestió empresarial, la tercera ho fa cap a una vessant més d'allotjament i intermediació.

I això no ajuda a fer singular cada grau?

ROSARIO. Jo crec que el nostre grau és molt multidisciplinari. Tenim matèries de dret, de geografia, d'economia aplicada, de màrqueting, de comptabilitat, de direcció d'empreses, de psicologia social i de llengües, i aquesta diversitat és enriquidora. A més, el grau que impartim proporciona en quart curs una especialització en tres àmbits de treball: es pot triar cursar la menció de Direcció d'Empreses Turístiques, la de Planificació de Destinacions Turístiques o la de Turisme Urbà. Això fa que els actuals graduats reben més formació que els antics diplomats en Turisme.

RUBÉN. Quan parlem de turisme és com si parlàrem de sanitat o d'educació o de justícia. I en el sistema universitari no hi ha un grau en sanitat, ni en educació, ni en justícia perquè el que trobem són perfils professionals i estudis dins d'aquests àmbits. Aleshores perquè en el cas del turisme només es projecta un àmbit? Per exemple, jo treballo de consultor i com que la meua especialització és la planificació i la gestió pública del turisme no tinc res a veure amb la direcció d'hotel, però tots hem passat pels mateixos estudis. Per tant, estaria bé que s'harmonitzaren les matèries bàsiques de tots els graus en Turisme del sistema universitari a Espanya, i deixar que cada grau tinga només una part singular que permeï l'especialització com va fer, per exemple, Andalusia. Així evitaríem que els que estudien el grau en Turisme al campus de Gandia de la Politècnica hagen de cursar obligatòriament dues assignatures de matemàtiques, que a la Universitat de València en primer curs la majoria de

matèries siguen introduccions a les disciplines d'economia, de geografia, de sociologia i de dret, o que a la Universitat Jaume I tinguen una assignatura obligatòria d'informàtica.

Quin és el perfil d'estudiants que més s'ajusta als estudis de Turisme?

ROSARIO. Han de ser estudiants que els interesse el màrqueting, l'estadística, la geografia i els idiomes. Busquem alumnes que realment sàpiguen que van a cursar assignatures diverses i que tinguen un perfil vocacional per aquests estudis. I el nostre repte es fer créixer l'interès dels de primer pel que realment és el turisme.

RUBÉN. El perfil de l'alumnat està marcat pels estudis dels quals provenen. Els que venen d'un cicle formatiu de grau superior tenen clar què és el turisme i el que volen és un títol universitari per millorar les possibilitats laborals en el sector privat, fonamentalment. En canvi, els de batxillerat han cursat la modalitat d'Humanitats i Ciències Socials però alguns no han triat les assignatures de *Matemàtiques* i d'*Economia de l'empresa*. Conseqüentment, quan es troben amb matèries com estadística, comptabilitat, economia o direcció d'operacions, es queden bocabadats.

També és cert, però, que en els darrers 4 o 5 anys he comprovat que les coses estan canviant. Com soc professor associat a la Universitat de València, a les classes sempre els pregunte el motiu pel qual s'han matriculat en Turisme. Abans em deien que el seu objectiu era treballar d'hostesses, de recepcionistes, de guies i, fins i tot, algun despistat em deia, que volia ser pilot d'avió. Ara, la resposta és una altra i més ajustada a la realitat. Expliquen que han escollit Turisme perquè volen treballar en intermediació, per ser tècnics de l'administració o optar a la direcció d'un hotel.

ROSARIO. Encara que hem avançat molt necessitem que l'orientació cap a aquests estudis siga més clara.

RUBÉN. Trobe inadmissible que algú considere, encara, que els estudiants universitaris de turisme estan formant-se per a guies, recepcionistes o cambriers, amb tots els respectes cap a aquestes professions.

En el 2014 la nota de tall fou de 7,13 i en el 2015 ha pujat a 7,74 i ha hagut una llista d'espera de 400 persones.

ROSARIO. Sí i no cal oblidar que la doble titulació de Turisme i Administració i Direcció d'Empreses, que oferim des de 2014, ha despertat molt d'interès perquè combina els estudis de Turisme amb els de gestió empresarial i *management*.

Rubén Arandis es va diplomar en Turisme a la Universitat Jaume I de Castelló i continuà la seua formació a la Universitat de València on féu el Màster en Direcció i Planificació del Turisme i el Màster en Tècniques per a la Gestió del Medi Ambient i del Territori. Actualment, treballa de consultor en l'empresa Solumed S.L. i és professor associat del Departament de Geografia de la Universitat de València. Rosario Martínez, és professora del Departament d'Economia Aplicada i coordinadora del grau en Turisme, a la Universitat de València.

Turisme és una carrera molt feminitzada?

ROSARIO. A la Universitat de València trobe que la proporció és aproximadament d'un 60% de dones i un 40% d'homes.

RUBÉN. Cada vegada, però, venen més xics. Per a explicar la feminització d'aquests estudis hem de tornar al passat, quan en els anys setanta i vuitanta eren una alternativa per a les xiques que no accedien la universitat però volien continuar estudiant. I com els estudis estaven, malauradament, enfocats a fer d'hostessa, a servir, encaixaven en el que estava ben vist per a les dones.

En els tres primer cursos del grau

en Turisme hi ha les assignatures *Comunicació en llengua anglesa* i *Comunicació en una segona llengua* i als futurs universitaris els interessa saber quin és el nivell recomanable per a cursar amb garanties aquestes matèries?

ROSARIO. Per a l'assignatura de segona llengua comencen des de zero i pel que fa a l'anglès els estudiants han de venir amb els coneixement d'un A2, que és el nivell que han assolit en acabar el batxiller. ■

Grau en Turisme

- ▶ S'imparteix a la Facultat d'Economia de la Universitat de València.
- ▶ Pertany a la branca de Ciències Socials i Jurídiques.
- ▶ Té 240 crèdits.
- ▶ El pla d'estudis està estructurat en 4 cursos.
- ▶ S'han de cursar 18 crèdits en pràctiques externes.
- ▶ Hi ha 210 places per a primer curs.
- ▶ La nota de tall del curs 2015-2016 fou un 7,74 en la quota general, un 5,23 en la de majors de 25 anys i un 6,26 en la de titulats universitaris.

L'habilitat d'ensenyar

Eva Llorenç | Fotografies: Miguel Lorenzo

De com educar, formar i ensenyar a infants, joves i adults tracten els estudis de Pedagogia que acaben de complir 50 anys a la Universitat de València. Si l'educació és la base de moltes coses, la pedagogia és la ciència que l'estudia i la sistematitza per a millorar-ne el rendiment al llarg del procés vital. Per això, la figura del professional de la pedagogia abasta camps molt diversos: l'ensenyament, la consulta privada, el món associatiu i les ONG o l'àmbit empresarial, entre altres. Amb Inmaculada Chiva, professora i coordinadora d'aquest grau, i amb Cristian Sanz, graduat, estudiant de màster i educador, concretem en què consisteix aquest grau i en què treballen els qui s'hi dediquen.

Enguany se celebra el 50 aniversari dels estudis de Pedagogia de la Universitat de València, que continua sent la única universitat pública valenciana on es poden cursar. Cap on es dirigeix aquesta disciplina que ja té una llarga trajectòria?

INMACULADA CHIVA. La Pedagogia, ara per ara, ha de dirigir-se cap a una major visibilitat, tant si pensem en els estudis com si pensem en la necessitat de la figura del professional dins el context educatiu formal i no formal, perquè la pedagogia no sols està present en els centres educatius, sinó en associacions, empreses, ONG, etc. Amb això volem dir en qualsevol lloc on es desenvolupen processos formatius. Alhora, hem d'anar ampliant les fronteres de les nostres eixides professionals.

Les 160 places que la Universitat de València ofereix cada any es cobreixen i en els darrers cursos la nota de tall no

ha variat gaire (entre 7,76 i 7,372 els últims cinc anys). Semblen uns estudis amb una demanda continuada i estable. Per què creieu que els estudiants trien Pedagogia?

CRISTIAN SANZ. En el meu cas l'arribada a aquest grau va ser del tot anecdòtica i casual. Me'l va recomanar una companya de l'institut una mica més gran que jo i el vaig afegir a la preinscripció darrere d'altres opcions en les que no em van agafar. El primer dia de classe no sabia molt bé on estava ni què anava a estudiar, i com jo un bon grapat dels meus companys. En canvi, al mes d'haver iniciat els estudis, em van cridar per llista d'espera d'un altre grau que havia triat abans i no vaig voler moure'm. La pedagogia començava a interessar-me i el que veia m'agradava.

INMACULADA. En els darrers anys sí que hem assistit a una evolució en el perfil dels estudiants. És de veres que hi ha molta gent que arriba ací una mica despistada, alguns perquè no els han admès en Magisteri o en Psicologia, però cada vegada són més els qui trien aquest grau com a primera opció: s'ha passat d'un 13% en el curs 2009-2010 a un 48% en curs 2013-2014.

És difícil definir que és la pedagogia?

CRISTIAN. Definir la pedagogia no és una ximpleria. Hem trobat confusions molt grosses... Jo destacaria que en aquest grau alhora que aprens competències i habilitats per poder exercir una professió, les pots aplicar a tu mateix i sumat al fet de treballar amb persones, són uns estudis que t'ajuden a créixer. I és que en cada acció quotidiana podem trobar valors educatius, l'educació està present per tot arreu i és la base de qualsevol societat.

INMACULADA. La pedagogia és l'art d'acompanyar a la persona en el seu camí educatiu al llarg de la vida. I per extensió, els professionals que s'hi dediquen ens ajuden a reflexionar i ens assessoren en eixe procés utilitzant les competències que han après en la seua formació: l'escolta activa, el treball en grup i multidisciplinari, i les capacitats d'autonomia, de crítica i de reflexió, fonamentalment.

Si ens preguntem pels àmbits professionals sembla que tot siga més abstracte. Podríeu ajudar a concretar-los?

INMACULADA. En general, es pot parlar de tres grans àrees: els contextos educatiu, social i empresarial. El context educatiu, amb la figura de l'orientador, és el més natural i el més conegut però no és l'únic; també està la vessant educativa no formal on trobaríem ONG i associacions. La part més social inclouria la feina de mediació familiar, amb menors, etc. I cada vegada més, estem entrant en el món empresarial, tant en recursos humans com en el disseny de formació i d'orientació ocupacional. Si pensem però en figures noves podem parlar del peritatge judicial i del *coaching* educatiu.

CRISTIAN. A banda dels centres educatius i dels gabinets psicopedagògics privats, molts dels meus companys del grau s'interessaven per l'àmbit social i pels departaments de recursos humans de les empreses. Jo, per exemple treballava a un centre de menors, fet que fa uns anys no era habitual tot i que la nostra formació ens capacita per a intervenir en eixos contextos.

Els estudiants fan pràctiques obligatòries (31 crèdits) en segon i en quart cursos. En què consisteixen? En quins llocs les fan?

INMACULADA. En segon curs les pràctiques estan basades en l'observació dels professionals del sector mentre que en quart curs ja fan intervenció educativa. Estem parlant de 400 hores de pràctiques. Pel que fa a llocs concrets on els estudiants fan el pràcticum, hi ha una mica de tot: centres de primària, secundària i batxillerat, tant públics com privats, ajuntaments, centres ocupacionals, centres de dones, empreses com ara la Ford o Alcampo, clubs esportius com el Llevant, ONG com Save the children i Amnistia Internacional, el Col·lectiu LAMBDA, etc.

CRISTIAN. Les primeres pràctiques, les de segon curs, les vaig fer en un col·legi de primària i em vaig adonar que no era el que jo volia. Llavors, per a les pràctiques de quart vaig buscar altres opcions i així vaig arribar a un programa de mesures judicials en medi obert dins la Fundació Diagrama, sense saber ben bé què era allò. Llavors vaig descobrir la vessant social de la pedagogia i vaig començar a trobar el meu lloc. Després, amb les pràctiques del màster vaig insistir en eixa línia.

Ara treballes en la Fundació Diagrama, la mateixa en la que vas fer les pràctiques. Com ha sigut eixe pas al món professional. Quines tasques duus a terme?

En acabar el grau tenia clar que volia fer el màster en Acció Social i Educativa de la Universitat de València i vaig aprofitar les pràctiques del màster per a conèixer millor la Fundació Diagrama i la tasca que feien amb els menors. Després de les pràctiques vaig estar de voluntari un temps i tot aquest procés ha derivat en un lloc de treball. Diguem que la transició ha estat molt fàcil perquè gràcies als períodes previs de pràctiques i de voluntariat, el meu primer dia de feina jo ja coneixia el centre i les meues funcions i passava a assumir responsabilitats que no m'eren alienes.

Al Centre d'Acollida de Menors de Formació Especial Campanar, a València, treballo d'educador. És un centre d'acollida on alguns dels menors passen dia i nit i conviuen, llavors es fa un treball d'acompanyament en les rutines diàries (menjars, estudi, higiene, etc.) i també d'assessorament tant en les seues preocupacions personals com en l'àmbit de la formació i la inserció laboral. A més, preparam tallers complementaris que es puguen dur a terme en el centre i que faciliten als xavals el trànsit del centre al món exterior (habilitats socials, *mindfulness*, etc.). El direc-

1

2

1. Inmaculada Chiva, professora del Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació i coordinadora del grau en Pedagogia de la Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació.

2. Cristian Sanz, graduat en Pedagogia per la Universitat de València l'any 2014 (2a promoció del grau) i estudiant del màster en Acció Social i Educativa de la UV (1a edició). Actualment, treballa com a educador al Centre d'Acollida de Menors de Formació Especial Campanar, a València.

Cristian Sanz i Inmaculada Chiva, al jardí de la Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació on s'imparteix el grau en Pedagogia.

tor del centre, una de les coordinadores i una educadora són pedagogs, però l'equip de treball és interdisciplinari i això enriqueix l'atenció que donem. Hi ha psicòlegs, educadors socials i treballadors socials.

El grau en Pedagogia comparteix amb el d'Educació Social dos cursos (120 crèdits). En què s'assemblen i en què es diferencien?

INMACULADA. El camp educatiu és molt ampli i té cabuda per a totes dues professions, la d'educador i la de pedagog. De fet són dos perfils molt pròxims però no incideixen en el mateix punt: dins l'àmbit educatiu, la pedagogia se centra més en les funcions de mediació, acompanyament, assessorament i orientació; mentre que l'educació social es decanta cap a l'animació sociocultural, l'activació social i l'educació de persones adultes o amb necessitats especials. D'altra banda, tot i que els continguts d'eixos dos cursos són comuns, la perspectiva des de la qual es treballen les assignatures no és la mateixa i en molts casos el professorat tampoc.

Si us preguntara per un pedagog famós quin triaríeu? Donant a conèixer la vida i l'obra de figures de prestigi es podria arribar a transmetre millor qui és i què fa un professional d'aquest camp?

CRISTIAN. Si he de triar una figura reeixida em quede, sens dubte, amb Maria Montessori. De tota manera, jo crec que els pedagogs famosos sols ho són per a la gent relacionada amb el món de l'educació però no per a un públic ampli.

INMACULADA. En els estudis de grau intentem divulgar els pedagogs més importants des de primer curs (John Dewey, Célestin Freinet, Paulo Freire, Maria Montessori, etc.). Però pot ser no hem sabut transmetre a d'altres sectors la importància que té la pedagogia per al bon funcionament no sols de l'educació si no del conjunt de la societat. Des de la Facultat i també des del Col·legi Oficial de Pedagogs i Psicopedagogs es fan tasques de divulgació i s'intenta donar a conèixer la pedagogia a altres públics no necessàriament universitaris ni estrictament relacionats amb l'àmbit educatiu.

Darrerament escoltem parlar molt de neuroeducació (l'educació científicament fonamentada amb estudis sobre el cervell humà). Ja està arribant aquesta nova disciplina a les pràctiques pedagògiques? Què en penseu?

INMACULADA. Els plans d'estudi no s'adapten cada any i canviar els continguts és un procés. La neuroeducació o el neurocognitivisme encara no ha començat a permear dins els sistema reglat; ara bé, cada vegada hi ha més jornades o congressos que inclouen aquesta nova branca i forma part de la nostra tasca, la del professorat universitari, estar al dia de les novetats en divulgació i en investigació i difondre-les entre l'estudiantat. ■

Grau en Pedagogia

- ▶ S'imparteix a la Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació de la Universitat de València.
- ▶ Pertany a la branca de Ciències Socials i Jurídiques.
- ▶ Té 240 crèdits.
- ▶ El pla d'estudis està estructurat en 4 cursos.
- ▶ S'han de cursar 31 crèdits en pràctiques externes.
- ▶ Hi ha 160 places per a primer curs.
- ▶ La nota de tall del curs 2015-2016 fou un 7,372 en la quota general, un 5 en la de majors de 25 anys i un 6,81 en la de titulats universitaris.

El que les notes de tall ens diuen

A hores d'ara en molts centres d'ensenyament secundari s'intensifiquen les activitats d'assessorament i orientació per a l'alumnat de segon de batxiller i de segon de cicle formatiu de grau superior, que pensa fer estudis universitaris. Entre la informació que es maneja en el procés d'orientació, les notes de tall són molt presents però cal anar amb compte perquè no tinguen efectes dissuasius entre els futurs universitaris a l'hora d'ordenar les seues preferències.

Redacció

En acabar el procés de preinscripció, això és, el procés pel qual s'adjudica plaça als estudiants que desitgen iniciar estudis en els centres universitaris, es fan públics els resultats i comencen a circular les qualificacions amb què el darrer estudiant ha entrat en cadascuna de les titulacions universitàries. Aquestes xifres donen mesura, en part, dels que cada any han estat els graus més demanats pels aspirants a una plaça universitària. Però només ofereixen informació de la nota d'aquest curs, ja que no n'hi ha una xifra mínima preestablerta per a accedir a una titulació sinó un nombre limitat de places. Les notes són, doncs, resultat d'un procés d'oferta i demanda.

© Ana Ponce i Ivo Rovira

El grau en Medicina ha tingut la nota de tall més alta de la Universitat de València i de tot el sistema universitari valencià.

CAMPUS D'INFORMACIÓ

Per al curs 2015-2016 la Universitat de València ha ofert 8.570 places en els seus centres propis i ha rebut 16.301 sol·licituds d'estudiants que volien triar un dels seus 60 graus i dobles graus com a primera opció.

Les notes més altes

Amb un 12,774 el grau en Medicina ha tingut, un any més, la nota més alta de les titulacions de la Universitat de València i de tot el sistema universitari valencià, i una llista d'espera molt nombrosa integrada per 2.461 sol·licitants. Li segueix el grau en Bioquímica i Ciències Biomèdiques, amb un 12,462, la doble titulació en Farmàcia-Nutrició Humana i Dietètica, amb un 12,049, i el grau en Odontologia amb un 12,040. Entre les titulacions més demandades està el grau en Física, que ha anat augmentant cada any la nota mínima necessària per accedir a una de les seues 80 places i aquest curs s'ha situat en un 11,916.

Les que més han pujat

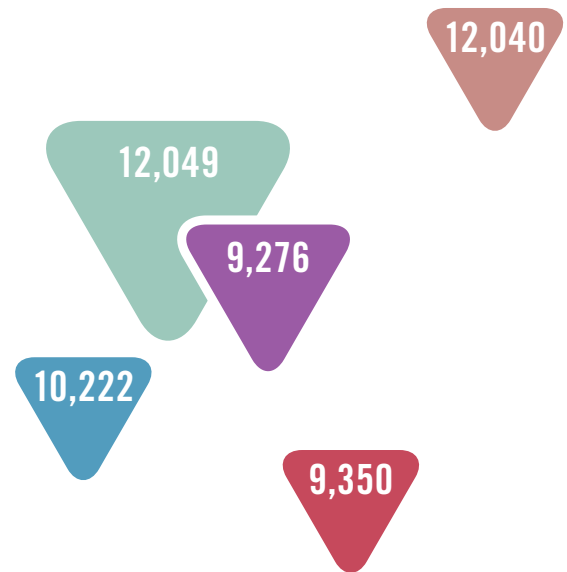
Entre els graus que han incrementat més la seua nota d'accés podem destacar els graus en Matemàtiques, amb una nota de tall de 10,144 i una llista d'espera de 120 estudiants; Òptica i Optometria, que s'imparteix a la Facultat de Física i també ha experimentat un increment substancial passant a tenir una nota de 9,276 i 213 estudiants en llista d'espera, i Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport, tant a València com al campus d'Ontinyent, amb notes de 9,976 i 9,350 i llistes d'espera de 963 i 403 estudiants, respectivament. Cal fer esment del grau en Ciències Gastronòmiques per ser l'única titulació nova que s'implantava enguany. En aquest grau, que s'imparteix a la Facultat de Farmàcia amb una oferta de 50 places, l'última persona a entrar ho ha fet amb una nota de 7,37 i més d'un centenar s'han quedat sense plaça.

Amb places per a la segona adjudicació

Enguany hi ha hagut 7 titulacions que no han cobert les seues places en la primera adjudicació i les vacants es van oferir a l'alumnat que va superar les proves d'accés en la convocatòria extraordinària de juliol. Aquestes titulacions han estat les següents: ADE, al campus d'Ontinyent; Enginyeria Telemàtica i Enginyeria Electrònica de Telecomunicació, al campus de Burjassot; i Filosofia, Filologia Catalana, Història de l'Art i Informació i Documentació, al campus de Blasco Ibáñez.

La marxa dels dobles graus

Els sis dobles graus que té el catàleg de la Universitat de València han experimentat, any rere any, una tendència positiva en la nota de tall i se situen sempre entre les titulacions amb més demanda. ADE (Administració i Direcció d'Empreses) i Dret, Dret i Ciències Polítiques i de l'Administració Pública, Dret i Criminologia

«Els sis dobles graus que té el catàleg de la Universitat de València han experimentat, any rere any, una tendència positiva en la nota de tall i se situen sempre entre les titulacions amb més demanda»

i Farmàcia i Nutrició l'han augmentada. El doble grau en Turisme i ADE (Administració i Direcció d'Empreses) és el primer any que apareix en la preinscripció i la darrera persona que ha entrat ho ha fet amb un 10,222. Finalment, el doble grau de Sociologia i Ciències Polítiques i de l'Administració Pública no figura en la preinscripció com una única titulació i l'entrada es fa des dels admesos en cadascun dels dos graus que l'integren.

Si es vol ampliar la informació sobre els resultats de la preinscripció es pot consultar l'Informe elaborat per la Comissió de Preinscripció Universitària accessible en <http://www.ceice.gva.es>. És d'aquest informe d'on Inma Navarro, tècnica d'informació del Servei d'Informació i Dinamització dels Estudiants (Sedi), n'ha extret les dades més rellevants que ací hem comentat. Navarro ens apunta la importància de recordar a l'alumnat preuniversitari i les seues famílies que no hi ha una nota mínima preestablerta per a accedir a una carrera i per això, la informació relativa a les notes de tall, ens diu, «cal que siga una informació de referència». En definitiva, tant en l'ús de les notes de tall com dels recursos que s'han de manejar per escollir carrera cal deixar-se assessorar pels professionals de l'orientació que desenvolupen la seua tasca als centres d'ensenyament secundari. ■

SECOND ROUND

ART I LLUITA ALS INSTITUTS VALENCIANS

Clàudia Serra

«Second Round. Art i lluita als instituts de secundària valencians» és un projecte expositiu que reivindica la transcendència de l'educació artística als centres d'ensenyament secundari. La mostra, composta de 21 panells informatius, realitzarà un itinerari pels dotze instituts valencians que han donat suport a aquest projecte impulsat per l'Institut de Creativitat i Innovacions Educatives de la Universitat de València. A més a més, cada institut hi afegirà alguns treballs dels seus estudiants. L'exposició final tindrà lloc al Centre Cultural La Nau. Second Round ha rebut el suport del Vicerectorat de Polítiques de Formació i Qualitat Educativa, del Vicerectorat de Participació i Projecció Territorial i del Vicerectorat de Cultura i Igualtat de la Universitat de València.

El projecte Second Round, el va engegar Ricard Huerta, professor del Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal de la Facultat de Magisteri, a la Universitat de València, i director de l'Institut de Creativitat, amb la finalitat d'unir el dispers col·lectiu del professorat de dibuix en un moment de dificultats dins del sistema educatiu. L'educació artística arrossega de fa temps una divisió en dues branques molt definides i, de vegades, vistes com a antagoniques: la del professorat de dibuix tècnic i la del professorat de dibuix artístic. Una vegada apareix la nova llei del ministre Wert, es fa palesa la necessitat de trencar aquesta disgregació per combatre junts contra la desaparició de l'educació artística. És en aquest context que comença a

forjar-se Second Round i la seua primera reunió, com ens diu Huerta, «va tenir lloc a l'octubre de 2014 i, malauradament, fou una mica descoratjadora: malgrat que hi havia unes quaranta persones, n'hi havia moltes que parlaven ja de la jubilació».

De tota manera –parlant, o no, de jubilar-se–, en aquella reunió es crearen alguns lligams entre els docents dels instituts i, en conseqüència, el següent aplec ja fou de caire més entusiasta. Així, s'inicià el cicle de les trobades en què es concretaven les línies del projecte i, paral·lelament, es va crear l'Associació Valenciana de Professorat de Dibuix, que compartia els objectius principals de Second Round: la unió del professorat d'educació artística i el reconeixement de la tasca educativa que es realitza als centres de secundària.

Tot i això, al principi s'ha anat una mica a les palpentes. Second Round pretenia exposar la trajectòria artística que s'havia efectuat als instituts des de la mort del dictador Franco. Però, a l'hora de programar la temàtica de l'exposició, es va comprovar que aconseguir els treballs dels alumnes de fa vint, trenta o quaranta anys no era gens fàcil. La majoria dels instituts només conserva als armaris i als prestatges dels departaments la feina més recent: bé perquè els treballs de l'alumnat es llencen a la paperera una vegada finalitza l'avaluació, bé perquè els estudiants se'ls emporten a casa en acabar el curs. És a dir, d'una manera o d'una altra, els fons artístics i documen-

CAMPUS D'INFORMACIÓ

tals dels instituts s'eliminen, es dispersen i es perden, ja que es consideren de poc valor. I, així, s'esvaeixen moltes propostes educatives interessants que porten a terme els docents de secundària. L'únic que disposava d'un arxiu copiós era l'Institut Juan de Garay, gràcies a Ferran Morell, un professor actualment jubilat que va mobilitzar l'activitat artística en aquest centre durant la dècada dels anys 80. Aquest és un cas excepcional, ja que, pel que fa a la resta dels instituts, com que no disposaven d'arxius, han hagut de centrar les seues exposicions en temes de l'actualitat, en les noves tecnologies i, en definitiva, en la feina que han fet els seus estudiants al llarg dels darrers mesos.

Del nom, ens n'han explicat diversos perquè: que al·ludeix, se'ns diu, al *segon intent* en què es reprimeix per part del govern espanyol l'educació artística (tenint com a primera etapa sinistra la Dictadura), que la paraula *second* ens indueix a pensar en *secundària* i, finalment, que l'estrangerisme pugilístic suggereix la idea de lluita. Deixant de banda, però, els eslògans i anant al fons de la qüestió, Second Round pretén motivar l'activitat artística dels alumnes i el professorat dels dotze instituts que participen en l'exposició i, per extensió, de tots els instituts del País Valencià. Però, potser, l'aventura que han iniciat va més enllà dels seus càlculs, perquè al capdavant pot incitar tothom a reflexionar sobre la necessitat que tots els centres d'educació secundària tinguen cura de la conservació dels seus fons, tant artístics com d'altra mena. ■

Dotze instituts valencians han treballat col·lectivament amb la Universitat de València per defensar l'aprenentatge de les arts en l'ensenyament secundari.

L'itinerari de l'exposició «Second Round. Art i lluita als instituts de secundària valencians»

Data de l'exposició	Centre	Localitat
6 d'octubre de 2015	Lluís Vives	València
21 d'octubre de 2015	Juan de Garay	València
4 de novembre de 2015	Clot del Moro	Sagunt
18 de novembre de 2015	L'Estació	Ontinyent
4 de desembre de 2015	Laurona	Llíria
15 de gener de 2016	Tirant lo Blanch	Torrent
2 de febrer de 2016	Número 1	Requena
17 de febrer de 2016	Benlliure	València
2 de març de 2016	Josep de Ribera	Xàtiva
15 d'abril de 2016	Ausiàs March	Manises
3 de maig de 2016	Sanchis Guarner	Silla
18 de maig de 2016	María Enríquez	Gandia
10 de novembre de 2016	Centre Cultural La Nau	València

Entrevista a Antonio Rial

«És impossible aprendre si no estem gaudint»

Com ens enganyen els mags? Per què sentim plaer en escoltar música? Per què és bo el bilingüisme? Aquests són alguns dels molts interrogants que troben resposta a *Descobrint el cervell*, Premi Europeu de Divulgació Científica Estudi General, publicat per Edicions Bromera. Antonio Rial, periodista científic, llicenciat en Medicina i Cirurgia, i doctor en Comunicació Audiovisual, ens proposa un interessantíssim recorregut per viarany neuronals confeccionat a partir de breus càpsules de coneixement. Combinant una explicació rigorosa amb un llenguatge accessible i radicalment entretingut, aquest llibre fa descendir a la quotidianitat l'estructura més complexa del planeta: el cervell humà.

Manel Marí | Fotografies: Miguel Lorenzo

El vostre llibre comença amb una acusació molt greu. Realment ens enganya el cervell?

El cervell és molt mentider, està permanentment mentint-nos. Allò que percebem de la realitat, l'espectre de visió que en tenim, és molt petit. En aquests moments estan passant per davant ones de ràdio, de telefonia i de televisió que no podem percebre. L'ésser humà no percep igual que altres espècies. Una abella percep l'espectre ultraviolat, una serp en percep el dels infrarojos... El nostre cervell ens enganya, perquè veu molt poc, però veu justament allò que ha de veure per sobreviure. L'única funció evolutiva del nostre cervell és la supervivència de l'espècie, és l'única cosa que l'interessa.

Què queda per descobrir del funcionament del cervell?

Un dels grans buits és el coneixement de les malalties neurodegeneratives. No sabem realment per què apareix, per exemple, l'alzheimer. Sabem que hi ha una acumulació de proteïna amiloide al cervell, però diluir-la tampoc no ha funcionat, es torna a fabricar. Per què? No ho sabem. Probablement aquest siga el major repte, perquè afecta una part molt important de la població que deixa de ser ella mateixa. Si no som més que la nostra memòria i el nostre aprenentatge, en el moment que ho perds, i això és el que provoquen les malalties neurodegeneratives, deixes de ser tu.

I què s'està fent al respecte?

Hi ha dos projectes importantíssims, el projecte Cervell Humà, a Europa, i el Neuron, als Estats Units, que estan dibuixant el mapa complet del funcionament del cervell, el connectoma, que pretén conèixer en temps real com funcionen totes i cadascuna de les connexions cerebrals. Per tant, podrem saber en el seu moment què és un pensament, com funciona una emoció, com funciona l'aprenentatge,

«Si la divulgació científica no entra des de l'escola, no entra. I s'ha d'introduir quan els xiquets són menuts»

etc. I a partir d'aquí intervenir-hi. Això pot ser un somni, o pot ser un malson. Pot servir per guarir moltes malalties, però si cau en males mans no sabem què pot passar.

Com veieu l'estat de la investigació científica a Espanya?

Continua en bolquers. Espanya no canviarà fins que ens adonem que, sense investigació i ciència, no pot haver avançat. A banda, ha d'entrar en tots nosaltres la idea que l'excel·lència és l'única manera d'evolucionar. Pensem en l'escola. Mentre que aquell qui va de llest continue essent ben vist, no avançarem. S'ha de donar més visibilitat social a l'«empolleta». El xiquet que té curiositat, que té interès per estudiar, està mal vist. I això és una qüestió molt espanyola que ens diferencia d'altres societats més avançades. La persona que arriba a un cert estatus per la seua capacitat intel·lectual, o per la seua formació acadèmica, no és valorada. Ací es valora molt l'esportista i el científic és quasi invisible.

Tanmateix, de vegades pareix que la divulgació científica es redueix al *Muy interesante*.

Sí, però potser a un lector del *Marca* li cau a les mans un exemplar del *Muy interesante* i s'hi enganxa i s'interessa per la ciència. S'ha de fer l'esforç per la divulgació científica ni que siga per despertar la curiositat i, des d'ací, arribar a uns altres llocs. El nostre problema no és tant la divulgació que pugua fer el *Muy interesante* com el nivell intermedi. Per exemple, al Regne Unit, a Alemanya o a França es fan excel·lents documentals científics. Ací no,

i és una llàstima, perquè formarien part d'aquest nivell intermedi que crec que és imprescindible. A Espanya continuem amb el que inventen els demés: comprem el documental que toca i fora.

I se n'hauria de fer un esforç també des de les aules?

Si la divulgació científica no entra des de l'escola, no entra. I s'ha d'introduir quan els xiquets són menuts, abans del deu o dotze anys, que és quan encara tenen curiositat. Si no, els agradarà el futbol, o les motos... però ja no s'interessaran per la ciència. La base està en canviar l'educació de soca-rel, i l'educació ha de ser emocional perquè al xiquet li interesse molt més i hi participe, promoure el pensament executiu: allò que es fa és allò que veritablement s'aprèn, és la xarxa que creem per sempre.

Vivim en una societat bilingüe on perviuen encara opinions que aquest bilingüisme destorba en l'aprenentatge dels xiquets.

És tot el contrari! Els cervells dels xiquets bilingües són molt més eficients que els dels monolingües. Està demostrat que el bilingüisme augmenta la connectivitat del cervell. Igual que quan s'aprèn a tocar un instrument musical, s'activen noves xarxes neuronals. I, com més xarxes s'activen, més intel·ligents som, més capaços som de trobar solucions a problemes abstractes. I, encara més! Una de les recomanacions per a la prevenció de malalties neurodegeneratives és la d'aprendre idiomes, perquè com més es facen servir aquestes noves xarxes nervioses, més connectivitat hi haurà al cervell i més temps et conservaràs cerebralment jove. Ser bilingüe és una benedicció, no és un càstig.

És possible rejuvenir el cervell?

Sí. L'edat biològica no coincideix amb l'edat cronològica. L'edat cronològica és una convenció i el cervell funciona

Antonio Rial

Descobrint el cervell

Premi Europeu de Divulgació Científica Estudi General. Traducció de Josep Franco Martínez. Col·lecció «Sense Fronteres», Edicions Bromera, Alzira, 2015, 160 p.

Antonio Rial, autor del llibre Descobrint el cervell, és llicenciat en Medicina, doctor en Neurociència i en Comunicació Audiovisual i treballa com a periodista i divulgador científic en Ràdio Nacional d'Espanya a Sevilla.

d'una manera completament diferent: hi ha joves de vint anys que en tenen cerebralment seixanta, i vells de setanta que en tenen cerebralment vint-i-cinc. El nostre cervell, novament, ens enganya. Si fas esport, si aprens quan ja ets gran, si mantens la curiositat..., provoques neurotrofisme, això és, més connexions de les cèl·lules nervioses. Dormir vuit hores diàries també rejoyeneix el cervell. I si mantens el cervell jove, rejoyeneixes.

Quina utilitat penseu que pot tenir el coneixement del cervell en l'àmbit de l'educació?

L'àmbit de l'educació ha de canviar radicalment. L'educació s'ha basat durant massa anys en opinions, no en les dades científiques que tenim del funcionament del cervell. La neuroeducació està demostrant que podem conèixer estrictament aquest funcionament, i que això pot ensenyar els educadors a ensenyar millor els alumnes. Fins i tot els alumnes, en tenir aquest coneixement, també

poden aprofitar-lo millor. Hem de saber com funciona el cervell per a saber com ensenyar i ser molt més eficaços.

Podríeu avançar-ne alguna idea?

Allò fonamental en l'aprenentatge és que el cervell és emocional abans que racional. Ja està calculat que en els primers cinquanta mil·lisegons processem la informació al sistema límbic, que és l'àrea emocional del cervell, i li posem una etiqueta emocional abans de passar-la al circuits del neocòrtex. Això, traduït a la pedagogia, vol dir que hem de cridar l'atenció de l'estudiant, l'hem d'emocionar, l'hem d'enamorar. El valor de l'emoció és el valor de la paraula, de l'entonació, dels silencis... Això ho ha de saber un professor i, a banda, és una cosa que es pot aprendre.

Només aprenem quan gaudim?

És impossible aprendre si no estem gaudint. A partir dels tres minuts, si no hi ha interès, qualsevol es desconnecta absolutament. I ja pot el professor dir

missa, que la monotonia avorreix l'estudiant. Ja no s'hi val això d'arribar a classe i exigir l'atenció de l'estudiant. Has d'enamorar-lo, i ha de sentir el plaer del coneixement, de la curiositat... L'hipocamp, que és l'òrgan del cervell encarregat de la memòria a llarg termini, només funciona si hi ha plaer, si hi ha emoció. No pot haver memòria a llarg termini si no hi ha emoció.

Parlant de l'amor, per a Ramon Llull, l'amor «és mar tribulada de ondes e de vents». I per a Antonio Rial?

L'amor és allò que ens fa millors i probablement, que ens fa ser allò que encara no som però que hem somiat ser. És una de les experiències que fan sobreviure el nostre cervell, i és una de les experiències vitals més importants per rejoyenir-lo. L'amor provoca una cascada neuroendocrina que fa que rejoyeniques. De fet, els enamorats pareixen molt més joves. Això és cert, i té una explicació científica. ■

MALENCONIA DELS ORDINADORS

JUAN MIGUEL COMPANYY RAMÓN

Departament de Teoria dels Llenguatges i Ciències de la Comunicació.
Universitat de València

Inscriure una mirada en el temps podria ser l'acció que millor s'adiguera a l'art cinematogràfic. Ja ho va saber veure així Georges Méliès en els orígens del cinema quan, en intentar plasmar en el nou suport els seus trucs de màgia teatral, va descobrir els dos procediments bàsics per suscitar la sorpresa de l'espectador davant la pantalla. El truc del pas de manovella –la substitució d'un objecte per un altre– feia que, per exemple, una dama fóra reemplaçada per un gerro. I la doble exposició aconseguia que un individu es multiplicara per més d'un davant l'estupor del públic. Molta aigua ha passat per sota dels ponts des de la darrera del segle XIX i amb ella la nostra mirada s'ha tornat més aguda i, tal vegada, menys innocent. La reiterada impressió d'imatges sobre un mateix negatiu fa que aquest perda consistència i es desfaça com la trama d'un vell tapís: les figures en moviment ens semblen, ara, fantasmes. Sabem de la bona fortuna que la doble exposició té en l'espectacle audiovisual contemporani. En *El curios cas de Benjamin Button* (David Fincher, 2008), al nan que interpretava el personatge –un ancià en cos de xiquet segons la paradoxa que cimentava el versemblant ficcional de la pel·lícula–, se li havia esborrat el cap, substituint-lo per un oval blau sobre el qual es va inserir, en postproducció, el de Brad Pitt, que va compondre, a posteriori, el seu personatge. Però ha estat, sens dubte, Robert Zemeckis qui ha portat a l'extrem en *Forrest Gump* (1994) l'artifici digital: en un reportatge televisiu, davant la pregunta feta per Lyndon B. Johnson al protagonista d'on li havien ferit al Vietnam, Gump es baixa els pantalons davant el president dels EUA i diu: «Al cul, senyor». Un agut crític francès va preguntar a Zemeckis si, sabent que per a qualsevol escolar nord-americà tot el que passa a la televisió equival a la veritat, no li semblava problemàtica l'escena; el realitzador, portat pel seu entusiasme tecnològic, li va respondre que les coses podien refinar-se

**«L'avatar més alliberador
i èticament compromès dels
ordinadors seria esdevenir
objectes malenconiosos»**

fins a l'extrem que, mitjançant un programa informàtic de veu, l'ajust de les bilabials d'un discurs de Hitler li faria dir exactament tot el contrari d'allò que estiguera baladrejant. Algú podria pensar, potser, que una afirmació com la de Zemeckis és reveladora de certa ingenuïtat, cosa que seria equivalent a creure en la candidesa del seu personatge, ja que aquest representa la cara més reaccionària del patrioter conservadorisme dels EUA. En confondre el bon ús tècnic dels mitjans amb la seua intrínseca bondat, Zemeckis s'alinea amb els mateixos xaraires que busquen la redempció dels mals de l'ensenyament de la secundària implantant els ordinadors a l'aula. Un recent editorial d'*El País* («El ordenador solo no enseña», 16/09/2015) demostrava que no hi ha una correlació entre bons resultats escolars i inversió en tecnologies. L'antifراسي amb què Antoni Brey titulava el seu important assaig –*La sociedad de la ignorancia* (2011)– és tot un símptoma en què convé aturar-se.

En la cura psicoanalítica, el pacient interpreta el seu saber en termes de veritat. Una veritat no tota que, per ser dita, ha d'estar expressada a través d'una paraula plena. Això mateix era el que afirmava Nietzsche en *La genealogia de la moral* quan deia que per pensar l'ètica hem de fer-ho des de la filologia. Escapar del *plebeisme democràtic* nietzschian dels nostres dies suposa que s'obriga pas en les consciències aquest *saber de la falta* propi de la personalitat d'excepció que, per a Aristòtil, és el subjecte malenconiós. La malenconia està en les imatges de *Toy Story* (John Lasseter, 1995) i en *Toy Story 3* (2010), on són les joguines que s'acomiaden del seu antic amo per esdevenir signes oberts de referents que encara no han estat anomenats per la seua nova propietària. Més que no convertir-se en dolosos i fraudulents simuladors de la realitat, l'avatar més alliberador i èticament compromès dels ordinadors seria esdevenir objectes malenconiosos. ■

seDi

Servei d'Informació
i Dinamització

Campus de Blasco Ibáñez

Aulari III. Planta primera
Av. Menéndez Pelayo, s/n
46010 València
Tel. 963 864 040

Campus de Burjassot-Paterna

Edifici de Serveis Generals.
Planta baixa
C. Dr. Moliner, 50
46100 Burjassot
Tel. 963 544 060

Campus dels Tarongers

Aulari Nord. Planta baixa
Av. dels Tarongers, s/n
46022 València
Tel. 963 828 503

sedi@uv.es
www.uv.es

www.uv.es/revistafutura

FUTURA

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA